

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET.
LUND.

Vitt
L.

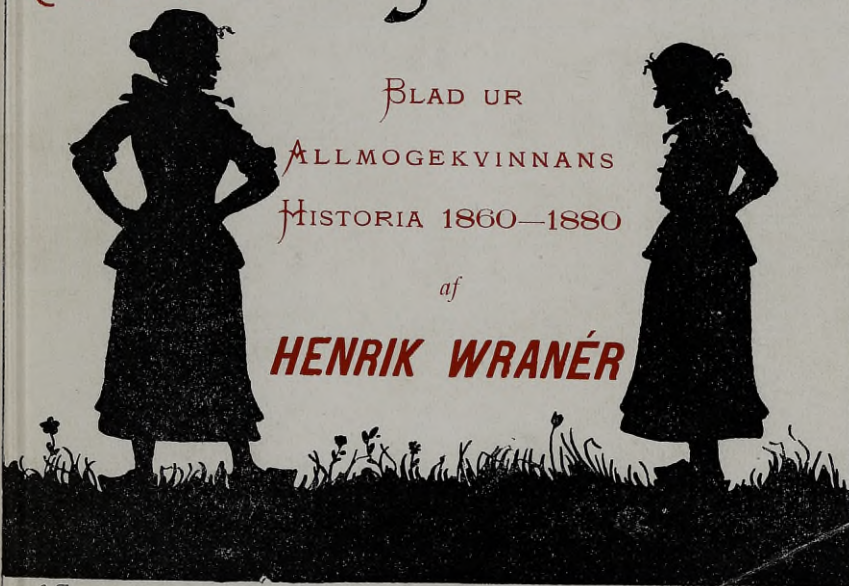
Dundertöser och Räringaskrällen

BLAD UR

ALLMOGEKVINNANS
HISTORIA 1860—1880

af

HENRIK WRANÉR

— 15.

UNIVERSITETS
BIBLIOTEKET
LUND.

INNEHÅLL:

*En dundertös. — Båda höllo honom kär. — Hennes Nåd
»Sockerpullan». — Arfsynd. — »Yrhättan.»*

PAINTING

1841

DUNDERTÖSER

OCH

KÄRINGASKRÄLLEN.

BLAD UR ALLMOGEKVINNANS HISTORIA 1860—1880

AF

HENRIK WRANÉR.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

BUNDEBTÖSER

KÄRINGSÅSVALLEN

1899

1899

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

En dundertös.

En vacker sommarkväll kom hon till världen nere i torpstugan vid landsvägsgrinden. Och eftersom hon var den första i äktenskapet blef hon väl motagen och Mårten Träskoman köpte hem kakor till barnmorskans kaffe, då ungen född var.

Fattigångars förstfödslorätt fick hon: raskhet, rådighet, flit, godt humör och — stryk för all förgelse, som de yngre syskonen sedan vållade far och mor. Hon var inte vacker, ty munnen var för bred, antagligen därför att hon liksom sparfungarna från sina tidigaste dagar gapade efter mer än hon kunde få. Men pigg var hon, öppen, liflig, frimodig och lät inte spela sig på näsan. När husarens otäcke Napoleon i skolan kallade henne »träskomamsell» och frågade, om hon visste hur hvetebröd såg ut, »lade hon honom på kinken», så han såg sjutton solar och aderton raketer, och frågade, om han visste hur det gick till vid Leppi portar. Se'n var den bjässen mjuk i ryggen och vågade sig bara på småpojkar. Men när han klådde dem, hotade de att skicka »träskomamsellen» i kalufsen på honom.

En smällkall vinterdag kom klockare Torndahl gumpandes på sin lilla kärra öfver bron i Torrebacka. Nere på isen stod en nio års tös och sköljde kläder. Klockaren var alltid vänlig och gemytlig, och fast han var ungarl, höll han mycket af barn. I dag var han mått och välplägad och auktionen hade gått bra, så han var i sitt bästa humör. Han stannade med kärran, lät Lotta pusta och ropade an tösungen.

— Hör du — ä' du inte Märten Träskomans Gertrud? — skrek han.

— Jo, visst är jag det. Hvem skulle jag annars vara? — svarade tösen.

— Du är visst en riktig myra! För några da'r se'n mötte jag dig, när du drog hem ved från skogen, hva'? Och i förra veckan kom du från kvarken med en påse mjöl. Hvad håller du nu på med?

— Det ser väl kantorn! Jag tvättar barnatyg. Det är ett fasligt göra, kan han tro — vi ä' elfva stycken, och sjaska ner kunna de, så det förslår. Men så får jag fars halfva spickesill i kväll — det ska bli »maffen».

— Stackars unge! Ni har det nog inte för fett!

— Åh skräp. Så länge en har kornbröd och potatis och salt och krösenamos, svälter en inte ihjäl, om en är frisk och sund. Fast nog skulle det vara skönt att smaka äggakaka en gång till — det har jag inte fått, se'n jag var i prästgården med träskor till prostens stuepiga i julas.

— Fryser du inte, stackars liten?

— Hvem har tid att frysa med en sådan balja tvättetyg? Husch!

Och hon började klappa, så det slog lock för öronen på klockaren.

— Hör du! Larma inte så förbaskadt! Tyst, unge! Kom hit, så ska du få en tolfskilling!

— Äh hör nu! Skoja inte! Tolf skilling! Jag är inte så dum heller.

— Kom — det är allvar!

— Hm! Ja, ljuger kantorn för ett barn, ä' det *hans* skam. Tack, tack!

— Hvad ska du köpa för den?

— Jaag!! Psch! Mor ska väl ha den — hon har hållit på länge och samlat till två kyrkvantar. Hon hade bara till en — nu blir paret fullt. Hejsan!

Och hon hoppade högt i vädret af förtjusning och visade två rader tänder, jämna och hvita som pärlor.

— Kom hem till mig i morgon middag — jag har nyligen slaktat min lille »svartepättning», så du ska få smörja dig med blodkorf, tills du blir svart ända bak om öronen. Farväl på dig!

— Ah, Herre Jöss! Riktig pölsa! Gud signe kantorn! Nu ska här dunkas! Klapp, klapp, klapp!

* * *

När hon så i några år halfsvultit, tvättat barnatyg, sytt och stoppat där hemma och pluggat läxor i skolan några veckor då och då, när hon kunde vara hemifrån, läste hon för prästen och så bar det ut i världen.

Alla ville ha henne i sin tjänst. Man »hörde sig för» hos henne redan strax efter jul och vid städsliden var det som hon stått på auktion: den ena käringen bjöd öfver den andra. Hon hade anlag för allt, tålde allt, gick i land med allt och skrattade åt

allt. Väfskyttel och gödselgrepe, spinnrock och räfsa, strumpstickor och »gnidesten», hötjuga och strykjärn — allt skötte hon så det var en lust att se på henne. Och alltid sjöng hon och trallade.

Men var hon den likaste i arbete, så var hon ock främst på gillesloge och dansbana. Ingen kunde »klippa till» en dummerjöns så som hon -- hon skrädde inte orden utan sjöng ut, så det sved ända in i ryggmärgen, om någon satte näsan i vädret och ville vara kräfstinn. För det tålte hon inte.

Också voro byns drängar kära upp öfver öronen — husarens Napoleon lade bort att tugga tobak bara för hennes skull och tre snusade endast i smyg. Flera af de allrafnaste hemmanspojkarne voro så brinnande hjärtnupna att de inte visste sin lefvande råd hur de skulle få henne till kvinna. Lisa i Västanbäck, hon som alltid gick och utträttade skickebåd åt förälskade, slet opp flera par trätofflor bara på en sommar, när hon rände till Gertrud och »lyddes» så smått hur det kunde ha sig».

Förgäfves slet hon tofflorne, och Mårten Träskoman finade, när han gjorde nya till henne. Han och Lisa voro de enda, som vunno på ynglingarnas kärleks-kval. Gertrud tog emot alla kärleksbref, läste dem, skrattade så hon låg dubbel, och se'n stoppade hon dem i sin kisteläddika och så »var den sladdran all». Hon inte ens visade dem för sina väninnor: hon sa att det inte en gång var värdt att läsa smörjan.

Klart är att hvarken åbodöttrarna eller byns öfriga pigor kunde tåla en, som kunde få hvem hon ville men kasserade hela klungan. De satte ihop alla möjliga historier om henne, men där var alltid någon af hennes riddare, som tog henne i försvar och svor

på att hon var den bästa tösen i byn. Spratt i mängd försökte folk spela henne, men hon »hade ögon i hvar rynka», var kvick i vändningarna, kvick i munlädret och »gaf deras dumma historier hundringen» — som hon sa'.

— Alla de där fånigheterna skulle de klämma ur sig, om de vore i mina kläder — det är hela sjukan! — sa' hon och skrattade.

En gång på ett höstagille kom där en af hennes goda vänner och talte om för henne, att Sven Möllares Johan hade sagt inne i sta'n hos handlarens, att han inte ville ha Gertrud till kvinna, om hon så vore förgylld.

— Hvem skulle tro, att han hade så pass förstånd i skallen? — sa' hon. — Han känner nog inte sig själf — han ligger alltid på knä för guld-kalfven. Vore Johan förgylld riktigt, så det inte sletes af, skulle jag gärna ta honom. Inte till man, men jag skulle visa honom för pengar — så skulle folk se hur guld-kalfven har vuxit se'n Arons tider och blifvit ett stort nöt. För resten kunna både Johan och de andra vara lugna — jag ska inte nödga mig på dem. Så enfaldig måtte jag väl aldrig bli, att jag tar nå'n från den här socknen! Nej, ska jag stå på den heta stenen en gång i tiden, så ska det vara med en karl! Inte så'na där sömniga brödtuggare.

Nu tyckte till och med hennes största beundrare, att det var ett hårdt tal. Lisa fick hvila sina gamla ben en lång tid, och Gertrud skrattade och dansade, sjöng och kvittrade som en lärka.

* * *

När hon var tjugu år blef hon huspiga i prästgården. Där tyckte alla om henne. Hon var den som kunde hjälpa prästamamsellerna med julklappar till de ogifta adjunkterna. Och sådan massa hemgiftsräckor som hon väfde på lediga stunder — allt i mamsellernas namn och dem till ära. Ty den tiden var det en ära för prästdöttrar att de kunde väfva och sy. Nu äro de mera lika liljorna på marken: de arbeta intet ej heller spinna — en hel del åtminstone — som den gamle klockaren brukade säga.

Men så kom där en dag till prästgården en adjunkt, som icke var af det vanligaste slaget. Han var född torparepojke af mycket fattiga och inte som värst hederliga föräldrar; en god predikant och en präktig karl allt igenom. Men han var ett riktigt få, när han kom ut bland folk, och tala med fina fruntimmer kunde han inte alls. Prästamamsellerna drefvo vådligt med honom bittida och sent, i synnerhet när där var främmande herrar, så att ingen skulle tro, att adjunkten gick dem i vägen. Men det såg ut som den stackars prästasjälen inte hade begripit ett smack af hela smäleken.

Gertrud gick en tid och såg på det där, men slutligen kunde hon inte styra sig längre, utan en morgon som hon hade städat slut, sade hon till honom:

— Nu ska inte pastorn bli ond på mig för det jag lägger mig i hvad som inte angår mig. Men riktigt ynkligt är det att en karl kan vara en sådan vante!

— Hva' — hva' nu då? Hvad menar du, tös?

— Joho, vante sa' jag och vante mente jag. Gå och låta de där snörade vesporna skoja med sig!

Jaha, jag vet att dä ä' syndigt att tala illa om husbönder och andra, som i faders och moders stad och ställe satta äro — det vet jag. Men det får bli min sak en gång. För några »ragator» ä' de när de ä' för sig själfva, och ingenting kunna de hvarken ute eller inne. Den, som lagar maten, är jag — ja, titta på mig! Och de där plättarna, som pastorn tycker så mycket om, de ä' allt mitt verk, de också — nådi' fröknarna skulle inte kunna baka dem, om de så stege opp om morgnarna och öfvade sig på fastande mage. Nej! Och det säger jag: gå inte och tag någon af dem till fru, för då får pastorn ja gu veta af att han lefver! Jaha! Pastorn är rent för god till de slamsetramsorna! De sitta hvar eviga kväll och lägga ut kortlapparna för att se om här inte ligga friare till huset snart! Usch, en skulle aldrig kunna tro, att fruntimmer, som kunna läsa utländska språk och spela förtipiano, kunna vara så fasligt giftassjuka. De ä' värre än vi pigor!

— Hör du, Gertrud! Det var fasligt hvad du är sträng i dag. För resten har du nog rätt till en del. Det här prästherrskapet är utan like i sitt slag och därför vill inte gärna någon hit — andra än vi, som ingen framtid ha och inte lägga ut några krokur. Var du lugn! »Vesporna» och jag få aldrig något otaldt med hvarann i giftermålsväg.

— Åh, det var då väl! Och — ursäkta — —

— Du mente väl, Gertrud. Gå nu, ty jag har lite att göra!

Från den dagen följde hans ögon henne beständigt, hemma och i kyrkan. Och när ett år eller så förflutit, sporde han henne en dag, om hon ville

bli hans hustru, när han fått en brödbit — om han finge någon.

Först skiftade hon färg flera gånger utan att kunna få fram ett ord. Därpå brast hon i gråt och rusade på dörren.

Han satt litet förbluffad en stund, men så började han småskratta.

När hon nästa morgon kom in och skulle städa, gick han emot henne, räckte henne handen och sa blidt:

— God morgon, Gertrud! Är du ond på mig?

Först satte hon förklädet för ansiktet — se'n såg hon upp och skrattade.

— Ond! Tramsebyxa där! Skulle en bli ond på alla som vilja drifva skoj med en stackars tös, skulle en få att sno. Men jag förstår hvad meningen är: pastorn ska ha en af dem ändå — det skall väl vara Selma, hon har gjort sig så grön och smiskat den senaste tiden! Ja, var så god och slit'na med hälsan! Det gror i pastorn, det där, som jag sa' om snörningen och kortlapparna — och nu skulle jag riktigt blifvit utgrinad, om jag varit dum. Se så, jag mente väl — nu ä' vi kvitt och lika goda vänner! Hvilken af dem är det?

— Men, ditt lilla yrväder! Det är ingen af dem. Det var en faslig munreda du har när du kommer i gång — en får inte en syl i vädret. Det är ju ingen annan än dig jag vill ha. Jag är själf torparebarn och lika trifves bäst med lika. De fina mamsellerna tycka att jag är för simpel och dum, och jag tycker, att de ä' komika. Därför vill jag helst ha dig. Men kanske du behöfver betänketid?

— Åh, för den skull så — —

— Så behöfs det inte, menar du. Nej, det tror jag också. Du var lite' glad vid mig redan när du varnade mig för »vesporna», du!

Kinden fick färg, men hon såg honom fast i ögonen.

— Åhja, det var jag nog. Och det är jag än och blir väl så också. Men — oh bevaras väl, så'nt lif och så'nt gapande och så'nt tjamsande här ska bli både i prästgården och i hela församlingen — pastorn och pigan ett par!

— Vi behöfva ju inte tala om det nu.

— Det — det tycker jag inte riktigt om heller.

— Du är rädd att jag skäms för dig?

Hon slog ner ögonen. Den kunde då se hvad folk tänkte!

— Nääj!

— Narras inte för mig!

— Nu tror jag det inte — vi *ska* tåga med det så länge. Men då ska där heller inte vara något kyssande eller kelande oss emellan så länge. För ingen ska ha nå'nting att säga om min pastor och jag vill inte vålla honom illa. Bryr en tös sig inte om någon, är det ingen konst att stå frestelsen emot, men håller hon en af hjärtat kär, kunna de snafva bägge två. Ja, ursäkta nu, att jag, som är olärd . . .

— Du är en präktig tös, Gertrud! Men *en* kyss kan du väl ge mig i dag — i dag på vår trolofningsdag?

— Hm, det är kanske inte riktigt giltigt annars!
— sa' hon.

Deras läppar möttes ett ögonblick.

— Den andra får du den dagen jag flyttar härifrån, Gertrud!

Hon såg varmt på honom. När hon kom till dörren, neg hon som vanligt och så gick hon. —

Ett halft år senare läg han på bår. Han hade länge haft lunglidande, men ej frågat efter det. Med ens vardt hans tillstånd hopplöst. Men blott ett par veckor före slutet lade han sig till sängs. Den sista veckan vakade Gertrud öfver honom hvar natt. Då talte de mycket samman.

Sista natten han lefde, hviskade han:

— Nu flyttar jag härifrån — ge mig nu den andra!

Det var hans sista ord. Gertruds läppar uppfångade dem.

* * *

Hon stannade kvar på sin plats. Visserligen syntes hon inte mera i leken, men hon hade redan förut för pastorsns skull dragit sig undan så småningom, så att någon egentlig skillnad på hennes sätt syntes inte. Och som ingen anade något, hade ingen något att tala om.

Det hade väl gått ett år eller så, då klockare Torndahl en söndag vid annexkyrkan frågade, om hon inte ville åka hem med honom. Under vägen friade han till henne.

Först skrattade hon högt i vädret. Torndahl tog saken lugnt, lät henne skratta ut och så sa' han:

— En tös ska aldrig skratta åt en friare förr än hon hört honom till punkt. Jag har lite mer att säga. Du tror inte jag vet det, men det tror du fel i. När han låg på sitt yttersta, hade jag ett ärende till honom och jag gick så tyst för att inte skrämma honom. Du satt där inne och jag hörde lite af ert

samtal. Den mannen skulle du haft, Gertrud, och inte ett så'nt gammalt skrälle som mig. Men ser du, snäll är jag, om jag själf skall skrappa med det, och frisk är jag och fyllde bara fyrtisex på Menlösa barns dag. Och lugnt ska du få det och äggakaka ska du få äta när du vill och en tolfskilling då och då till kyrkvantar ska jag bestå dig. Minns du när du stod på isen vid bron och sköljde barnatvätt? Ja ja, tänk du på saken, mitt barn! Det är ett stort svalg befastadt mellan en präst och en klockare, men ingen af dem har mer än ett hjärta och ingen mindre heller. Tänk på't, Gertrud! Jag skäms inte att fråga om igen två gånger — tre, om det kniper. För se, du ä' en dundertös, Gertrud, det är du, och visste jag nå'n bra karl, som kunde hålla mer af dig än jag själf, skulle jag fria till dig för honom.

Och se'n talte de om årsväxten och om gamla Lotta, som alltid skulle skygga hvar gång hon såg en katt, och om den nya svinrasen, som klockaren hade skaffat sig, och om hur mycket en ko kunde ge om året i ost och smör. Så skildes de.

Men en tid efteråt stod Gertrud en kväll i prästens trädgård alldeles bakom den stora almlöfsalen och hade i handen en stor korg full med de vackraste gula plommon. När klockaren gick förbi vinkade hon åt honom. Han skyndade öfver vägen och skuttade öfver häcken.

— God kväll, Gertrud! Är det korgen du bjuder på?

— Nej — plommon bara! Ska det vara!

Och hon skrattade gladt som förr. Det var väl kvällssolens sken, som färgade hennes ansikte. Men grann var hon.

— Tack! sa' klockaren Det vill säga att vi gifta oss till jul då?

— Ni är en gammal tosing, klockarfar! Men ändå kan en inte låta bli att hålla lite af er!

— Vänta du, min tös! Lite kan bli mycket! Nu var du snäll.

Och i glädjen sjöng han:

»O, du härlighetens sken!»

— Tyst, tyst!

— Täpp till munnen på mig då! *En* kyss skall jag väl ha på vår trolofningsdag?

Hon vardt dödsblek, då han ystert och lekfullt kramade henne intill sig och kysste henne. Men om ett ögonblick var darrningen öfver och hon blef åter lugn och glad.

Mot julen gifte de sig. Torndahl fick transport till en bättre klockarelägenhet, vardt trind och välmående, uppuren och omtyckt af alla människor. Gertrud gaf honom trefnad i hemmet och trofast vänskap samt dessutom på tolf år åtta trinda tultingar, matfriska och gällröstade som klockareungar ska vara. Torndahlska klockarebolet var vida känt som bygdens gladaste och gästfriaste.

— Den sabla Torndahl! Han har då alltid haft svintur — tänk en sådan en dundertös han fick till fru! — sa' alla människor. Och han själf först och sist.

Men det kom en dag, då han gick bort till »den värld där evig harmoni råder» — som prästen sa' vid hans jordfästning. Gertrud satt som änka med sin stora barnskara. Som gemenligen plägar gå med dylika allmänt omtyckta män, hade Torndahl hjälpt

så många af sina rika vänner med sitt namn på allehanda papper, att han knappt nog efterlämnade ett aktadt namn själf. Gertrud betalade emellertid till sista skärfven Barskrapad var hon, men när någon af hennes väninnor kom och ömkade henne, sa' hon:

— Torndahl var för god — det var ett fel, men något annat kan ingen säga på hans döda mull. Och om jag och ungarna få breda tunt med smör på brödet, så rör det ingen och minst dem, som bredde tjockt på Torndahls gillen.

Men fast hon morskade sig, visste hon den första tiden inte hur hon skulle bära sig åt. Hon grät nätterna igenom. Så en dag vaknade den gamla Gertrud till lif igen.

— Far är död, men Vår Herre lefver och jag med, små barn! — sa' hon. Och så spottade hon i näfvarna och tog bättre fatt.

Det gick så smått. Efter hand fick hon de äldsta barnen ut att tjäna. Med tillhjälp af vänner och bekanta köpte hon ett hus med tillhörande ett tunnland jord i närheten af kyrkan, lade sig till med piga och ko, snyggade upp det gamla rucklet, anlade trädgård på solsidan och byggde opp ett hållstall. Hvar söndag kommo långväga kyrkobesökande och satte in sina hästar där, fingo själfva sitta i stora rummet, äta ur sina matsäckar och prata med sina vänner. Det där gaf inte så litet med tiden: det fanns år, då hon utom tio till tolf långfamnar ved hade åtskilliga stora kittlar ystmjolk och julkakor i massa.

Så skaffade hon sig rättigheter att sälja kaffe, öl och vin. Hon skrattade, när någon dumsnut

skulle göra sig viktig och kallade henne *krögare-kåring*.

— Dummerjoxar sådana som du och dina gelikar kunna inte begripa, att en krögare, som håller lag och skick och ser efter folk när de ä' ute och vändas, är lika nödvändig för landets bästa som länsman och fjärdingsman och lite till! Men se, du duger inte till krögare, du.

Och skick och ordning höll hon. Det var inte värdt att någon kom krypandes fram med en plunta, som han haft i fickan, och ville smussla något i kaffet för att laga sig en gök eller sökte hälla i sig en snaps. Då vardt han jämmerligen utfockad. Också stod hennes anseende så högt, att det inte fanns ett storkalas på långa vägar, dit ej fru Torndahl var bjuden. Auditören och kaptenen och själfva gästgifvaren voro hennes goda vänner och på deras kalas tog hon sig gärna en liten »toddyknatt» och trådde en dans med värden efteråt. Det var en gammal dundertös!

Så hann hon sextiotvå års ålder.

* * *

»När kloka människor bli galna, bli de galna med besked!» säger det gamla ordspråket. Och det sannades på Gertrud.

Går inte gamla människan, ett par och sexti, och gifter om sig! Med en förmögen änkeman, Ola Mattiasson, Ola, som hade så stort och rött ansikte och en så väldig prostamage, han, som en påskafton åt tjugu löskokta ägg och tog en liten sup till hvart ägg och sedan dansade till klockan fyra på morgonen.

Men det var i hans ungdom. Nu var han fem och sextio.

Där var någon, som en gång sporde Gertrud, hvarför hon tagit en sådan där drankatunna.

— Åh bevaras väl, — sa' hon. — Han var ju så fasligt enfaldig och godtrogen och omöjlig i hvar vrå, så han gjorde allting bakvändt. När han talte om hur han styrde och ställde, kunde en bli galen. Jag tålte inte höra på så'nt elände utan jag var tvungen att ta hand om det eländiga lifvet.

En kan tänka sig hur det äktenskapet skulle bli. Ola låg hela dagen i ända på ryggen i sängen, sög sin sura snugga och steg inte gärna upp utom när han skulle titta efter om där var långt till botten i kantinen. När hon såg att han var oförbätterlig, bar hon sitt kors med tålmod och skrattade inte ens när han jämrade sig öfver sitt finger, där han hade en så'n »fördömdad» värk, att endast rom lindrade smärtorna, men han fick aldrig gå ut och »rulla hatt».

— Understå dig inte! — sa' hon. — Hemma får det vara sin sak, men inte ute. Inte för min och ändå mindre för din skull, men för Torndahls skull, begriper du.

— Det begriper jag inte! — lallade han.

— Nej, det kan jag nog tro! — sa' hon och skrattade trots allt.

Lyckligtvis gick han snart bort. Gertrud sålde gården och återvände till sitt lilla hus vid kyrkan och sin restaurationsrörelse, som hon utarrenderat vid sitt andra giftermål.

På gamla dagar såg hon ganska karlavulen ut. Hon intresserade sig rätt mycket för kommunala angelägenheter och lade sig ofta i förhandlingarna,

när kommunalnämnden i hennes sal höll sina sammanträden. Då hände det ibland att hon gick fram till bordet, knackade med Olas gamla silfversnusdosa och sa:

— Nej, hör nu, gubbar! Det där har ni då fått på tvären om den galna bakfoten! Tror ni inte det vore mycket bättre att ta' saken så och så?

Styrpinnarna sågo på hvarandra, klådde sig bak örat och togo frågan under förnyad lagenlig behandling, och ofta nog blef resultatet det som Gertrud föreslagit.

I synnerhet när det gällde fattigvårdsärenden, var hon outtröttlig att stå på de eländas sida.

— Det där begriper jag bättre, som har varit både fattig och rik! Ni vet inte hvad bekymmer vill säga. Varen nu mänskliga och tänken på domedag, era snösockar! — sa' hon.

Därför gingo också alla till henne med sina bekymmer. För allt hade hon tröst och råd, för etter i tummen som för kassabrist, för engelska sjukan som för oenighet mellan man och hustru. Hemmastadd var hon i sin bibel och skicklig att läsa i människors hjärtan.

En fattig, värkbruten toffelmakare hade ett hus, som stod på ofri grund, och ägaren af hemmanet ville med all makt ha honom att flytta. Men mannen var envis. Då bröts huset delvis ner en natt i toffelmakarens frånvaro. Där kommo många rykten ut i byn om hvem som gjort det och skulden sköts på vanartiga pojkar. Somliga sade att dessa gått andras ärenden, somliga, att de gått sina egna. Någon frågade Gertrud hvad hon trodde.

— Jag vet inte — sa' hon småskrattande. — Men jag vet, att *jag* aldrig brutit sten annat än på egen mark! Det gör nog ingen annan heller.

Domen var fälld.

Gertrud var i verksamhet från morgon till kväll. Lättingar tälte hon inte — det var hvad hon mest hade emot Ola Mattiasson.

— En får kanske ligga och dra sig flera hundra år se'n en är nerstoppad! — sa' hon till honom många gånger.

Aldrig var hon sjuk, aldrig gnällig. Inte heller led hon att andra jämrade sig.

— Känner jag mig krasslig nå'n gång — sa' hon — så breder jag mig en kringskifvesmörgås och så tänker jag på den tid när jag lefde på kornbröd och salt och krösenamos och potatis och då blir jag så glad och tacksam mot min Gud, att jag är bra på stunden.

Kaffe var hennes förtjusning. Bjöd hon någon på kaffe och han sade *nej*, blef hon stött och sporde, om han inte kunde dricka något som där inte var sprit i. Många blefvo onda. Men hur fruktad hennes tunga var, hade alla stor aktning för Torndahlskan — som hon kallades, fast hon sist varit gift med Ola.

När hon låg på sitt yttersta, sände hon bud efter prosten. Han frågade om hon hade rätt beställt om sitt hus och sin själ.

— Jo tack, — sa' hon. — Mycket bra, så vidt jag kan förstå. Alla mina barn ä' försörjda och jag lämnar dem ett litet nätt arf, om de förstå sig på att ta' vara på och använda den slubberten Olas pengar rätt. Torndahls minne har jag hållit i ära. Och hvad min själ beträffar, så blir nog Gud mig huld

och nådig, om Han vill vara rättvis. Har Han själf skapt kvinnan af ett karlarefven, vet nog Han bättre än någon annan att hon inte kan vara annat än ett uselt skrälle.

Än efter tjugu år lefver den gamla dundertösens minne i hennes hembygd.

Båda höllo honom kär.

När ett riktigt höstregn sveper fram öfver skånska slätten, är det bäst att krypa under tak. En godtemplarkvinnas sparlakansläxor för hennes »lurfvige» man äro som en ljuflig balsam mot en sådan där regnskur. De kalla blåsten kastar de tunga dropparna i ansiktet på vandraren med samma kraft som de pressades fram ur en jättesil, och öfver den afbetade trädan ligger en tät, smutsgrå dimma. Det är inte många, som en sådan eftermiddag kunna gå ute och vakta gäss och vara vid godt humör ändå. Men man har sett exempel på sådana lyckans skötebarn.

Just en sådan där riktigt råkall, regnig, ruskig septemberkväll för tjugufem år se'n stodo två halfvuxna »tösastäntor» på hvar sin sida om en utramlad stengärdesgård. Skurarna piskade dem i ansiktet, så att små rännilar flöto från tösernas hårtestar och röda nässpetsar ned på deras leriga »träskosnutor». Samtalet var lifligt och fördes tämligen högröstadt och det kunde också behöfvas, ty gässen tyckte att betet var uselt och uttryckte denna mening på ett synnerligen tydligt, om också lite enformigt sätt.

— Jaha, du Elna! Nu är det väl snart så dags så vi få börja ta till ögonen och fälla afskedståren —

himmelen har gråtit ända se'n i morse. Det är ju sista da'n gässen gå ute; i vinter ska vi läsa oss fram, om det är Guds och den länge pastorns vilja, och se'n bär det ut i världen för oss bägge två. Undras just hur det ska gå oss?

— Ack ja, du Marna. Det är som där står i visan:

»Vår ungdom är en flyktig dröm,
en dimma lik på lifvets ström.»

— Nu ha vi hållit ihop i vått och torrt — och aldrig har någon torrare bröd eller våtare strumpor än gäsätöser. Vi ha gått här på fäladerna och åhäl-lorna i sex år, delat matabitarna om sommaren och suttit på samma skolbänk om vintern. Vi ha läst ihop, lekt ihop och gråtit ihop som två syskon — och drabbat ihop också mång' eviga gånger.

— Åh ja, men aldrig i arge, Marna!

— Nej, det tror jag väl. Du är två dar äldre än jag, men du har aldrig gjort dig synnerligen viktig för det, fastän du eljest är högtidlig och stillsam som en gammal moster. Tjyfvingen vete hur jag bara vågat säga *du* till dig, jag, unga barnet, som *är* en vildkatt och *blir* en vildkatt hela lifvet igenom!

— Säg inte det, Marna! Där är mycket godt hos dig.

— Tack ska du ha! Inte så mycket så jag har ondt af det, du. Men vet du, hur det går med oss, du? Jo, när du blir dina tjugo år, så går du och gifter dig med någon gammal »hällörad» änkeman, som har sju postillor och åtta oförsörjda barn. Helst toge du naturligtvis skolmästaren, om han vore änke-man, men . . .

— En ska aldrig önska lifvet af någon, du!

— Det tjänar ingenting till, det är det värsta. Hon är tjugo år äldre än han, ful som synden, tål aldrig han talar vid något annat fruntimmer, men du ska se, att hon blir nitti år. Ser du, Elna! Vår Herre vill inte ha'na och hin håle törs inte ta'na. Men bra synd om »Mäster» är det Jo, så får du en eller annan gubbafil och så blir du en fasligt vördig gumma, och får sitta främst vid gästabuden bland fariseer och skriftlärd.

— Det är då en faslig mun du har, tös!

— Säg inte det: den är både liten och röd, ska jag säga. Men *mitt* öde? Jo, jag kommer att flyga och fara från det ena dansgillet till det andra, retas med pojkarna och reta opp dem mot hvarandra och lefva lustig, tills jag är ett gammalt spöke, som ingen gitter glo åt. Så kryper jag in i fattigstugan, drar dynan öfver öronen och lägger mig att dö — och så är polskan sprungen. Marna får hvila sig, den gamla fjant!

Hon lade pannan ner på sina båda händer och började snyfta

— Du pratar alltid trams, tös! Blir någon af oss gift, så blir det du, som är fager under ögonen och alltid glad och mild i syna. Det ger sig för resten, om där är någon glädje med att bli gift — en kan tycka tvärtom många gånger, när en ser hur kvinnorna ha det i stugorna bygden rundt. Inte har hvarken din eller min mor haft mycket glädje af sitt giftermål, men det skall väl vara så i livvets öken, kan jag tro. Det är som, det står i visan:

»Födäs, släpa, älska, gråta, dö —
det är livvets lott för fattig mö.»

— Åh, hon ska skratta och ha lite treffigt också — det ska då jag.

— Det ger sig. Men ett ska du ha tack för — att du alla dessa åren har varit vänlig, snäll och glad. Hade jag inte haft dig, hade det varit mycket värre många gånger, både här jag tjänt och den tid, jag varit hemma. Ack, den som hade ditt glada lynne! Lifvet ser så tungt ut för mig ibland.

— Prat! Men ett ska vi komma öfverens om, lofva och hålla: om någon af oss får en egen stuga och den andra ingen har, så ska vi alltid vara som systrar. »Ditt hus är mitt hus» — som det står i bibeln. Hör du det, Elna!

— Det är ingen konst att säga så nu. Men att hålla det se'n, du! Inte är det säkert att vi få göra som vi vilja, om vi bli beroende af andra.

— Åh, jag måtte väl kunna få komma till dig och passa dina små bytingar. Jag skall vara så öm om dem. Inte ska du väl till man ta en sådan »Ilske-Petter», som inte vill se folk ikring sig?

— Hamsebytta! Jag tror aldrig jag blir gift. Men vänner ska vi alltid vara, och har den ena en stor kaka att skära af, kan hon väl dela en bit med sig åt den, som bara har en liten »kafring».

— Du är inte så glad vid mig som jag vid dig. Det är skam . . .

— Säg nu inte på det viset! Inte vill du göra mig ledsen sista kvällen vi gå på gåsabacken. Och god natt med dig nu!

— Går du nu? Kom ihåg, att hvar gång ska vi ha sällskap till prästen och hem igen också. Du har lofvat höra mig i katekesen. Du vet hur svårt jag

har att hålla tankarna samlade. Jag kommer kanske inte fram, bara.

— Åh, det ska nog gå bra. Farväl! Här har du ett af de stora juläpplena, som jag fick af klockarefrun.

— Tack ska du ha! Men nog är det bäst att du gömmer det åt mig till jul. Får jag det om hand själf, är jag inte människa att vänta, utan jag äter opp det i morgon, så surt det är...

— En *ska* lära sig att vänta, din yrhätta! Annars kan en göra hvad dumt är. Hur är det där står i visan:

»Den, som blomman för tidigt bröt,
aldrig dess härliga frukter njöt.»

— En ska vänta, ja. Men om en nu inte *kan*? Nå, god natt då, moster.

Så dref hvar hem sin gåsaflock. Det var mörkt och ruskigt.

* * *

— Nå, det var roligt jag träffade dig, Marna. När jag gick till kyrkan i dag, tänkte jag justament att jag skulle få fatt på dig. Jag flyttar väl till Michaëli.

— Hvad säger du? Ska du flytta från Fajer? Hvad är det för tosaforor? Jag trodde du skulle bli där alla dar — så har en liten fågel kvittrat för mig. Du har ju varit där i tre år och jag har hört sägas, att...

— Har du så? Hm. Ja, oss emellan så har Fajer flera gånger sagt, att han gärna ville ha mig.

— Men människa, hvarför flyttar du då? Är du

inte glad vid honom? Behållen är han och ser bra ut, frisk och glad och väl ansedd. Och inte kan jag se något fel på'n. Nu ska du inte vara enfaldig, Elna.

— Om jag är glad vid honom?! Där är En, som vet det. Jo, så glad, så glad vid honom, Marna, så du kan aldrig tänka eller fatta det. Och just därför tar jag honom — inte. Jag törs inte, ser du, därför att jag har honom så kär.

— Det är inte godt att begripa, hvad ingen kan förstå.

— Jo, ser du, Marna, jag är inte frisk — jag har kanske aldrig varit riktigt kry. Jag for för illa som liten — det snöade in, så ibland låg där tjocka drifvor på dynan om nätterna på vintern. Se'n drefvo vi flera år på backarna, fröso och foro illa på allt sätt, kommo hem genomblötta, och ingenting hade en att byta om med. Sådant tar: ibland har jag en värk i alla lemmarna, så jag vet ingen råd. Skulle jag nu gifta mig med Fajer och så kanske komma att ligga sjuk flera år, så skulle han bli rent olycklig — han behöfver munterhet och glädje omkring sig, om han ska trifvas. När jag så fölle ifrån, skulle det vara en lättnad — jag kan inte uthärda att tänka på't. Och hur skulle han bära sig åt, om han sutte där med ett par små stackare — då skulle de få styfmor och bli hubbade och skubbade i hvar vrå. Nej, det är inte Herrens vilje att jag ska ha eget hem. Därför flyttar jag hellre nu. Jag tål inte se och höra på honom — han tigger mig för jämnan och hjärtat säger så tidt *ja* och *amen*. Den kärlek, som inte kan försaka, är inte af rätta sorten. Men af den sorten är min, om jag själf ska säga det. Jag tänker först på Fajer.

— Du är en besynnerlig varelse, Elna! Jag kan inte begripa dig. Är du rädd att bli sjuk och eländig på gamla dar, är det väl så mycket nödvändigare att du skaffar dig eget hem, när du kan få det, och någon, som passar dig. Gamla »kloka moster» — du står då verkligen i ljuset för dig själf!

— Kanske. Men inte tror jag att jag kastar skugga på mig själf. Just därför att jag tänker som jag tänker, var det något som jag skulle fråga dig om. Har du stadt om dig på n:r 14?

— Nej, och helst skulle jag vilja slippa. Gud bevara en tjänare för sådana dödbakade människor som rusthållarens! Humöret skall »gå på sock» i sön och söcken — man får aldrig ge till ett ordentligt gapskratt. Och att gå på en dans — bevaras väl! Jag kunde lika gärna be att få gå i karlaktläder. Men, ser du, jag smyger mig ut ändå ibland, jag, när lusten faller på mig.

— Det skulle du inte göra — det är inte rätt. Och jag räds att innan du vet af det, kommer du i folkamun. Där snackas redan om dig och Svärd...

— Prat! Hahaha! Tror du jag tar till man en soldat — en, som inte har nå'n vilja, utan ska göra allting efter kommando, precis som en »sprallegubbe»! Han är ju rolig nog att »slänga käft» med och kan en hop lifvade strofer, men för resten... Ska jag ha en man, vill jag kommendera honom själf.

— Jaja, du är så gammal, så du bör förstå att akta dig — knektar ska man undfly liksom allt hvad ondt är. Men hvad jag vill säga var... skulle du inte vilja ta min plats hos Fajer?

— Hos Fajer? Hm. Som piga?

— Först och främst, ja. Och se'n — efter som vår Herre vill — om så skulle vara, att...

— Du är en underlig kristen, Elna, det är du!

— Tycker du? Jo, ser du, jag skulle så gärna vilja, att han finge en ordentlig människa i huset, en som kunde muntra opp honom lite. Dig känner jag bättre än jag känner någon annan. Lönen är bra och arbetet inte så att du behöfver förta dig, du, som är rask och duktig. Den, som en karl ser omkring sig för jämnan och som gör honom lifvet lätt, den vänjer han sig snart vid. Hemtrefnad är en bra hörnsten för kärleken. Det är som där står i visan:

»Sprider kvinnan ljus och fröjd,
hemma blifver mannen nöjd.
Är hon icke blid och snäll,
blir han borta kväll på kväll.»

Och är det nu så du vill, så bestäm dig snart — annars kan där komma någon annan.

— Herre Gud! Visst vill jag. Jag är bara rädd, att — du ångrar dig. Och det är jag, som då har gått dig i vägen — det vill jag inte för allt i världen.

— Går du den väg Herren har utstakat för dig, går du ingen i vägen. Bry dig inte om mig — jag har tänkt på den saken så länge, så jag handlar icke i öfverilning utan med berådt mod och fri vilje. Nå du säger *ja* — då ä vi öfverens. Jag ska säga till Fajer strax och så kan du själf gå dit ett slag i morgon. Så sätter jag mig inhyses hos toffelmakaren. En blir inte fet vid »svältekärran», men nog ska jag väl kunna spinna ihop mitt dagliga bröd den lilla tid jag har igen. Men, tös lilla, hvarför gråter du?

— Ååh! Jag kan — kan inte säga hvad jag tänker. Jag tror att du är för god för den här usla världen. Jag skulle aldrig kunnat göra hvad du nu gör — nej, inte mot dig en gång, så goda vänner vi äro. Så'nt kan en inte — inte en vanlig fattig syndig människa, som är med synd född i alla sina lifsdagar...

— Barnunge du är! Men lofva mig en sak: var alltid riktigt snäll och vänlig mot honom! Hvad du se'n ska bli för honom och hans hus, får Gud bestämma.

— Det är skam att ställa sig och böla på kyrkogården, men jag kan inte hjälpa det. Att du kan hålla så af mig!!

* * *

— Neej, är det du, Marna?

— Känner du inte igen gamla bekantingar, moster?

— Ögonen börja nästan slå mig fel lite. Men annars kunde jag då vetat hvem det var — här är ingen annan, som hälsar på mig nå'n enstaka gång hvarvt år.

— Nå, hur dras du och din värld?

— Jaa, vet du, Marna! Det har varit ett par tunga år, dessa, se'n jag flyttade från Fajer. Först satt jag ju inhyses, men så blefvo fingrarna krokiga och styfledade och jag måste sätta undan spinnrocken. Den sista tiden hade jag för resten bara kunnat få skäktefall att spinna, för det blef så ojämt och knutigt. Så började jag gå omkring och hjälpa till med litet af hvarje, tvätt, skurning, slakt och sådant där: det knäckte det lilla där var kvar hos mig och nu

är jag som en bruten rö — jag kan knappt räta eller böja mig. Som där står i visan:

»Aldrig vaka, aldrig sofva —
aldrig smaka hvilans gåfva.»

— Stackars Elna! Ja, sofver man aldrig, är man heller aldrig riktigt vaken.

— Allt, hvad jag hade sparat ihop är slut — jag har sålt undan så mycket jag hade utom hvad jag går och står i. I dag är det en bemärkelsedag för mig, Marna! Jag har skjutit opp det så länge jag kunde, men nu är det gjort — i dag har jag varit hos kommunalordföranden och bedt om fattighjälp. Här blir stämman om det snart — så blir jag såld till någon, som vill svälta mig för så och så många riksdaler om året. Nå, min tröst är att mins eländes tid kan inte bli så lång. Men hur är det med dig? Får en inte höra nytt snart?

— Det är riktigt skam af dig att du inte har kommit ner till mig! Inte visste jag att det var så eländigt för dig. Kunde du inte talt om det för mig! Nytt?! Jo du, det är en bemärkelsedag för mig också i dag — i förmiddags voro Fajer och jag och togo ut lysning.

— Fajer och du! Jaså.

— Gör det mycket ondt i bröstet?

— Ack, jag gjorde som jag skulle. Jag önskar Er allt jordiskt godt för hela lifvet. Så eget att vi skulle ha något särskildt att minnas den här dagen för, båda två! Men på så olika sätt. Du fyller ju år i dag?

— Ja, tjuogoett.

— Lycka till — det är ändå som det vore min lycka också att det går dig väl — vi ha alltid varit som ett. Nu bli Ni två ett. Talar han om mig nå'ngång?

— Jo, många gånger ha vi talat om dig, fast han ju aldrig sagt, att han hade dig i tankarna en gång i världen. Och inte har jag låtit märka någonting.

— Han har glömt mig för länge se'n — och det är bäst.

— Men du kan vara säker, att när jag får huset om hand, ska du komma hem till oss, det ska du!

— Alltid som eld i blånor — tänker inte så långt som näsan räcker. Det kan du väl begripa att jag aldrig skulle göra, om så både Fajer och du tiggde mig aldrig så mycket. Det skulle inte vara treffligt för någon af Er — och jag skulle inte uthärda med det. Det skulle bli *för* tungt.

— Alltid har du rätt, »kloka moster!» Men jag mente väl. Ett får du då inte neka mig, Elna. Jag har samlat ihop några riksdaler under min tjänstetid: nu har jag intet bruk för dem. Fajer är ju förmögen. Dem *ska* du ta emot, så att du kan köpa dig något ibland och slipper tigga hvar styfver af kommunalen, de snålvargarna. Se här är trettio riksdaler — jag hade gladt mig åt att du skulle ha dem i dag.

— Trettio silfverpenningar! Hm!

— Ska du nu locka mig att gråta på min glädjedag — inte kom jag med dem som köpeskilling! Fy, det är skam af dig! Men jag kan ju förstå hur det ska kännas — jag är också så glad vid honom, ska du tro. Och säg nu inte *nej!* Där ligga de och

jag tar dem *inte* härifrån — du får göra med dem hvad du vill.

— Alltid en sådan yrfågel! Visst tar jag dem — tack ska du ha! Hvarför skulle jag säga *nej* till ett anbud, som går från ett varmt systerhjärta? Herren ska löna dig — jag kan inte. Nå när ska Ni gifta Er?

— Jag tänker det blir mot jul: det är ingen brådska på färde. Jag har alltid kommit ihåg gamla ordstäf: *lös, som är släpphänd, dör gärna tomhänd*. Ingen ska kunna komma och straffa Marna för dumbeter. Men — vet du, Elna! Jag tycker det är rent inte trefligt med nånting nu se'n jag fick se hur dåligt det är med dig, och ändå var jag så själaglad, när jag kom in och skulle tala om det för dig. Jag kan inte låta bli att tänka att det är du, som skulle ha varit hos prästen i dag med honom, och inte jag...

— Du tycker väl jag ser ut som jag skulle stå brud!

— Hade du blifvit där och sökt läkare, hade du kanske varit bra. Och du hade förtjänt honom bättre än jag — det hade du. Du hade blifvit en bättre kvinna än jag kan bli: han är yr och jag är yr. Du kunde fostrat opp honom och vändt hans sinne till det ena nödvändiga.

— Så du pratar! »Huru vet du, kvinna, om du kan göra mannen salig?» säger Aposteln. Var du glad, min tös, och god vid din man och sköt dina plikter troget! De kunna bli dryga nog, kanske. Ännu har Gud bara gett dig solsken — du kan ha mulna dagar att vänta, du också! Gläd dig så länge du kan! Hur står där i psalmen:

»Om morgonen slår blomman ut
men vissnar före dagens slut!»

* * *

— Nej, se det var då förnämt främmande! Och ovanligt se'n! God dag, Marna! Det var snällt af dig, att du en gång till tittade in och såg om ett gammalt käringaskrälle! Där är bara två dagars skillnad oss emellan, men jag är nu dubbelt så gammal som du. Och sickna några rara bytingar! Tösen är då Fajer opp i dagen — kom hit och låt mig se riktigt på dig, min lilla unge! Åh, hans ögon! Och pojken är lik dig som ett bär — din vackra mun! Den behöfver du inte gömma när han blir stor. Det är väl Arvid och Matilda, kan jag tro. Sitten nu ner! Sitt du här hos mig, Marna!

— Hur är det med dig, »gamla moster»?

— Ack, det är så bra, så bra. Jag har aldrig haft så lugnt i hela mitt lif förr. Snickarens här ä snälla mot mig — det ä de visst, så litet betaldt som de ha af kommunalen. Och fast jag inte kan gå utan med nöd och näppe bara slänga mig tvärs öfver rummet på kryckorna, så kan jag ändå röra händer och armar, så jag kan då vända bladen i psalmboken och bibeln. Åh, vill du ta och ge mig drickakruset — det står på kakelugnsleret. Ibland glömma de att sätta ner det på bordet, innan de gå, och då får jag sitta och törsta hela timmar, för jag kan icke sträcka mig opp och ta det. Aldrig törstar man så mycket som efter det man ser och inte kan nå. Åhå ja! Och du mår bra, förstås?

— Men jag börjar bli gammal. Ett barn hvart år gör en heller inte yngre, ser du.

— Barn äro en Herrens välsignelse — det står där i skriften, Marna.

— Det förstås. Men en kunde nöja sig med den välsignelsen om den också inte vore så välsignadt rundelig. Jag kan väl egentligen knappt säga att jag har sofvit riktigt lugnt en natt på dessa elfva åren.

— Fajer är väl snäll vid dig, tös?

— Ja, bevars — när han har tid, så kan jag inte klaga. Men han har ju kommit så mycket med i allting: han är nämndeman och auktionsman och landstingsman och skiftesgodeman. Han är så mångens man, så han har inte mycket tid och råd att vara min man.

— Hör du, Marna! Du säger det där så besynnerligt. Har du någonting att förebrå honom? Är han stygg vid dig? Eller svirar han?

— Det skulle jag bry mig mindre om, och inte frågar jag efter precis, att han är så mycket borta heller. Men han har blifvit en sådan sprätthök och . . .

— Det skulle ju vara en faslig skam för dig, om din man inte vore snygg och fin. Fy att vara miss-tänksam mot dina barns far! Du gör ju både honom och dig själf olycklig. Och aldrig jag kan tro, att du har skäl att tänka sådant om Fajer.

— Jag har inte sagt, att jag misstänker någonting. Men hade jag den utklutade barnmorskan bak ett högt stengärde skulle jag sno om snushornet på henne ett slag — det kan du ge dig kattsingen på. Inte för det jag egentligen tror att det är någonting farligt men det förargar mig ändå. Jag är på det

viset, ser du — mitt vill jag ha i fred. Men nu ska vi hålla kalas, du och jag. I förrgår hade Fajer några bekanta hemma — men då är det alltid ett så'nt fläng, så en har inte tid att äta en bit i ro. Nu ska vi smörja oss redigt, du och jag — och *Ni* ska också få vara med, småpaltar! Ta hit korgen, Matilda!

— Hör du, jag tycker du hostar så besynnerligt, Marna! Du måste väl inte gå och gräma dig med dumma funderingar och grubbla dig lungsot på halsen? Marna! Marna! Tänk på barnen!

— Ser du, jag är så rädd ibland, att jag snart ska gå bort! Grämer mig — ja, många, många gånger! Han glömde dig för mig — hvarför skulle han inte glömma mig för en annan, nu se'n jag börjar bli rynkig och skrynklig? Du kan inte tänka dig hur tids jag ligger och gråter om nätterna. Och mina stackars flickor! »Moderlös blir snart faderlös!»

— Sådant ska du lämna åt Herren! Tror du inte jag gret hela den dagen, då du och han hade bröllop, gret så hjärtat ville brista. Jag skäms inte att erkänna det — människan är ett svagt käril. Och ändå visste jag, att jag handlat rätt, visste det när jag testamenterade honom till dig, fast jag inte då så klart som nu förstod, att Herren ville ge mig hvad bättre och nyttigare var. Jag unnar dig allt godt af innersta hjärta — var viss om det, men ändå gret jag. Om en bara kunde vara nöjd med sin beskärda lott alltid!

— Ja, den som ändå hade ditt humör, Elna!

— Och jag som så ofta önskade mig ditt! Vi önska oss alltid andras gåfvor. Men det är för att

de synas oss förnämligare än våra egna. Tänk på psalmens ord:

»Jag tar förnöjd och lugn emot,
 hvad Herren helst förlänar.»

* * *

Det var ett ståtligt liktåg, som från Fajer Faders gård skred fram till kyrkan. Kistan var höljd af kransar och blommor och fördes på häradets finaste likvagn. Kyrkan var smyckad med krukväxter och grönt samt rikt upplyst, fast det var ljus dag, och vid kyrkogården möttes sorgtåget af en blandad kör, anförd af en musikdirektör från staden. I lefnadsteckningen strödde prosten rikligt med rosor öfver den afidnas lifsgärning och hennes hus samt prisade henne salig, fast intet mänskligt öga kunde se hvarför hon, som redan på jorden varit ett af lyckans skötebarn och aldrig på senare åren vetat hvad sorg ville säga, buren som hon varit på en sällspordt ädel makes armar och omgifven af allt hvad hon kunde önska sig, skulle tagas bort i sina halfva dagar, från alla de sina. Den dagen fälldes många tårar på kyrkogården.

Och det var nära som ett hår att man alldeles glömt bort att det fanns »ännu ett lik» — såsom dödgräfvaren och ringaren vördsamt och nästan ursäktande hviskade till prosten. Ja visst, ja. Borta på fattigkvarteret stod en sexkronorskista, som hade åkt till kyrkan på en simpel arbetsvagn utan likfölje och utan en enda blomma. Det var sant: Elna Erlands-son i fattigstugan skulle ju också jordas — hon hade dött två dar efter Marna, ett par timmar efter det hon sport dennas bortgång. Fattigvårdsordföranden

följde efter prosten och klockaren dit bort och ritua-
len genomgicks skyndsamt, nästan mekaniskt. Död-
gräfvaren var den enda, som stämde in i psalmversen
med den gamle ordinarie klockaren. Här fannsintet
ord att lägga till om trohet i plikt och försakelse i
kärlek, ingen tår fälldes. Och det kan ju ingen undra
öfver.

När liktåget återvände till Fajers gård, sa kom-
munalordföranden till kyrkovärden:

— Det är märkvärdigt ändå med människors öden
här i lifvet. Marna skulle så tidigt gå bort från all
lycka och glädje, hon som hade så mycket att lefva
för, man och barn. Och Elna, det gamla skrället,
hon skulle vara församlingen till tunga i elfva
långa år! Hvad hade hon egentligen på jorden att
göra? Hade ingen glädjedag själf och gjorde aldrig
någon annan någon glädje, stackarn! Men eget nog var
det att de skulle begrafvas på samma dag! De, som
voro lika gamla och hade varit som lif och själ, när
de växte opp och vaktade gäss samman. Det vill
säga — den ena dugde till nånting och den andra
var bara sig och andra en börda!

— Hm! sa kyrkovärden. Han sa nästan aldrig
annat. För det var en djuptänkt man.

♦ ♦ ♦

Hennes Nåd »Sockerpullan».

Nere i Skåne ligga många stora och präktiga herrgårdar och en af de förnämsta kallas *Betanien*, därför att där planteras så mycket sockerbeter

Ägaren var en af vårt lands finaste landbrukare på den tiden, när denna händelse hände, som nu skall berättas. Och han var rik och förnäm och hade en förfärlig massa »dingelidång» på sig, när han for till stationen och mötte kungen eller annars skulle »visa framfötterna». Och hans gråa hår klädde honom.

Hvar höst kom där ett halft hundra »sockerpullor» från Småland ner till Betanien, d. v. s. unga däkor, som plockade upp betor. I bethösten räcka inte de skånska husmanstösorna och handtverkarekvinnorna själfva till, sedan betodlingen blifvit så allmän. Och så komma de småländska »sockertösorna».

När de anlända, generas de vanligen ingalunda af öfverflödigt hull, men sedan de en tid gonat sig med den skånska maten, bli de runda som rofvor och rödkindade som rosor. I öfrigt lefva de sparsamt och taga väl vara på sig, fast de i sitt språk äro

mera fria än skånetöserna. Det går dem vanligen också väl i handom: de samla bra med styfrar och när de anländt till hembygden, bli de begärliga partier för knogsamma och oförtrutna drängar. Se'n blir deras saga torparens vanliga.

Men det händer också någon gång, att en sockerpulla kommer sig så »opp i smöret», att hennes historia blir en *riktig* saga, som gärna berättas på betfälten i höstens dagar ären därpå af sagoprinsessans gamla väninnor, som äro stolta öfver den forna bekantskapen och afundsjuka öfver arbetssystemens upphöjelse.

En sådan saga var Emmas.

För tio år sedan kom hon till Betanien tillsammans med några dussin andra. Strax sockerpullorna hade anländt och kommit i verksamhet på de väldiga vångarna, gick patronen ut och besåg dem, gjorde sig vänligt underkunnig om deras namn och lefnadsförhållanden, klappade en och annan af dem helt faderligt under hakan och var trefflig på allt sätt. Efter åtta dar gjorde han ett litet enkelt gille för dem med en »svängom» på den stora logen. Se, patron var en riktigt fin karl. Och sådana ä' aldrig pösiga och dryga, utan vänliga mot sitt folk. »Det är bara vrak, som vräka sig», står där i ordspråket. Och en patron, som det är nå'nting bevändt med, begriper mycket väl, att en tös, som sitter hopkrupen på ett betland en kall höstdag från morgon till kväll, kan nog behöfva räta på sina unga ben då och då en söndag.

Från första dagen lade patronen märke till Emma. Hon var reslig till växten och gick rak men ledig ändå. Hennes hy var fin och särskildt hade hon

ovanligt röda läppar och hvita, jämna tänder; håret var tjockt och alldeles kolmörkt, och hennes ögon gnistrade som stenkolspärlor. Fötterna voro ovanligt små men högvristade, och det enda man kunde anmärka att händerna voro väl breda och fingrarna för tjocka. Herre Gud! Inte har man rätt att begära alla fullkomligheter af en småländsk torpartös, som har en figur, så grann att man inte kan låta bli att se på den! Dessutom var hon munter och munvig och ibland kunde hon klämma i med en visa, så pigg och piffig, att de andra sockerpullorna spetsade öronen allt hvad de förmådde.

— Ja, det är då säkert — sa' en af kamraterna — att jag aldrig så mycket ångrar på nå'nting som att jag för några år se'n gaf ut en hel krona för att få höra Stina från Husaby; hon hade blifvit grefvinna och fått ett katolskt namn och så for hon hit och lät afguda sig och sa' att hon aldrig kan glömma Sverige, fast hon bara ligger nere i Rom, där påfven bor, och andra syndiga städer och spelar bort sina pengar i *Munkabo* — eller hvad den heter, den sta'n, där så många göra sig olyckliga på spel och se'n ta lifvet af sig. Ja, bevars: gällskrika kunde hon och haspade af sig en förskräcklig ramsa med »vrioler» och »rullader». Men inte var det värdt en krona — det varade inte stort mer än en timme. Tacka vill jag Emma! Hon sjunger utan betalning och så kan en förstå hennes visor.

Patronen började allt mer stanna hos Emma, när han gick ut på betlanden: hon skulle sjunga för honom och hon skulle tala om historier för honom. Han blef glad bara hon skrattade — och det kan en inte säga om — en sådan mun! Och aldrig hon var

blyg — det var alldeles som hon varit bekant med honom i många år och varit en fin dam.

— Nå, Emma! — sa' han en dag. — Har Emma ingen fästman?

— Åh, bevara mig Gud! Hvad skulle jag med ett sådant där påhäng? Jag hade tre läskamrater — duktiga däkör allesammans. Alla tre gingo de och gifte sig. Usch! Den ena svälter, så hon skär tänder, den andra får lugg till middag och stryk till kväll och den tredje — ja, hon får tvillingar en gång om året eller två. Gud vete hvem som sliter värst! De skulle ge alla krösen i Småland för att vara i mina kläder, lösa och lediga.

Patronen skrattade, så han fick tårarna i ögonen. Hon var då för rolig, den där sockertösen!

På dansgillena lade hon alla bygdens ynglingar för sina fötter. Tre åbosöner erbjödo henne hand och hemman — hjärtat tänkte de väl inte precis på. Och två af dem lofvade bygga om stugulängan, om hon bara ville säga *ja*. Men si, den som inte ville, det var Emma.

— Nej, tack ska ni ha — sa' hon. — Ni menar väl, men ska jag gifta mig, vill jag ha en fin och förnäm herre till man, så jag kan få kallas »Hennes Nåd» och åka efter spann! Annars kan jag bli gammal tös och småsvälta för mig själf.

— Hennes Nåd sitter kanske och väntar på en prins ute i betlandet? — sa' en af drängarna försmädligt.

— Vill nå'n ha mig, så ska jag inte säga *nej*. Men det ska inte vara någon träskoprins, som tuggar tobak.

Där var Måns Ols David afsnoppad.

Allt mer och mer såg det ut som om patronen var »nerkärad» i Emma. Han kunde stå hela timmar och »slå sladder itu» med henne ute på fältet, och han kom traskande till hvart enda dansgille. En gång bjöd han till och med opp henne, hur än alla människor gapade och glodde på paret och på hvarandra.

— Annacka den Emma! — sa' kamraterna. — En ska se hon sitter här och plockar och plockar och lockar och lockar tills hon plockar åt sig hela Betanien. Somliga ä' då bekajade med en faslig flax.

En dag, när Emma skulle bära opp aflöning för sina »rutor», fick hon fem kronor mer än de andra, i proportion att räkna. Hon funderade lite på saken och se'n gick hon in till inspektoren.

— Jag har inte fått rätt i dag — sa' hon.

— Är det för lite? — sa' han och drog lite på mun.

— Nej, tvärtom! — sa' hon.

— Jag kan inte hjälpa det — sa' han. — Patronen har själf lagt till det på listan. Se, när man är en vacker flicka — —

Hon såg förnämt på honom.

— Kan jag få tala vid patronen själf?

— Jag ska höra efter — — — var så god och stig in!

— Nå, goddag, Emma! Hvad har hon på sitt unga hjärta?

— Jag fick för mycket betaldt i dag!

— Nej, det ska' vara lite mer än till de andra. Jag har ibland stått och uppehållit Emma med prat, så hon har inte hunnit med så mycket som annars, förstår hon.

— Jaa, tack ska patron ha, om det var bara välmening. Men där kunde vara någon, som »finge snus om det», och då kunde där sättas ihop historier om mig. Stod inte inspektoren här ute och drog på mun, det nötet. Det där passar mig inte — här äro de fem kronorna. Var så god! Adjö, patron!

— Redig tös — den sabla ungen! — sa' patronen. — Stursk och präktig! Hm, hm!

* * *

Betplockningens tid var all nere på Betanien, och sockerpullorna skulle vända åter till sitt land. Slutlikvid gjordes, och sedan hvar fått sitt, gingo de i gåsrad in till patronen, nego, tackade och sade farväl. Sist af alla kom Emma.

— Nå, ämnar Emma resa hem nu, hva'?

— Jaja men. Mor och jag ska riktigt smörja oss i vinter. Nu ha vi råd att sockra krösen lite. Så nu ska jag tacka så mycket och säga tack och adjö.

Patronen gick några slag fram och tillbaka på golfvet. Han funderade synbarligen allvarsamt på något.

— Hm, ser Emma! Var så god och sitt ner! Seså! I soffan — var så god! Jo. Jag hade nog kunnat gifta mig för längese'n: jag har råd till det och här är inte ondt om kvinnor, som vilja ha en man. Men antingen ta de en för gårdens skull eller ä' de tråkiga som ölost. Jag vill ha en liffig och rask tös. Själf har jag inte långt till femti, men är ungdomlig och frisk. Emma tycker jag bra om — vill hon gifta sig med mig?

— Åh, Gud bevars för karlar! Hvad de kunna skoja med en stackars tös! Psch! Jag!!

— Emmal! Det är mitt allvar!

— Mmm! De fina ä' värst — dom kan en aldrig tro på: det har mor alltid sagt.

— Åh, där ä' hederliga karlar bland dem också! Och jag menar ärligt. Men Emma förstår nog, att hon inte kan föra sig bland fint folk än, och jag vill inte ha en fru, som jag behöfver skämmas för. Men det lär Emma snart: ett år vid ett småskollärrarinneseminarium eller i en prästgård ä' allt hvad som behöfs med hennes goda hufvud för att få skick på sig. Och så kunde Emma lära sig spela litet, om hon har anlag, och sjunga ordentligt efter noter: hon har ypperligt öra och en vacker röst, som där kan göras något af. Men jag vill naturligtvis inte bära några kostnader för det, om jag inte har ett bestämdt löfte och om inte Emma kan ärligt försäkra, att hon inte håller af någon annan. Lofvar Emma, så vet jag att det är säkert. Nå?

— Är det meningen — riktigt — vigsel i kyrkan? — sa' hon flämtande.

— Ja visst.

— Herre Je! Det är väl klart att jag vill. Men mor kommer aldrig att tro på't: hon tror där ligger djäklatyg under!

— Nå, tycker du om mig?

— Jo, dä' kan patron ge sig katten på. Så fin och så vänlig mot alla, som han är! Det tror jag, det. Och så grant här är i alla rummen — möbler, så en kan spegla sig i dem.

— Det kan du nog hinna! Nå, då ä' vi öfverens. Jag ska skaffa dig plats hos en gammal

vän, som är kyrkoherde. Res nu hem och tala med mor.

— Hon tror det aldrig.

— Här är respengar — om åtta dar reser du till prästgården i Tjäreby. Där träffas vi. Om ett par dar ska jag skriva vidare till dig.

— Men — men det ser ju ut som det vore sant!

Ögonen stodo fulla af tårar och hon kunde ej säga mera. Hon böjde sig ner och kysste hans hand.

— Åh, en sådan fin och len näfve! — sa' hon och skrattade. — Mina ä' som barkar — sa' hon och gömde dem på ryggen.

— De bli snart lika mjuka, de, du! Men eftersom du ska bli min fru med tiden, så kunde du väl ändå ge mig en kyss.

— Bara inte inspektoren står och lyss! — sa' hon.

— Vi kunna gå in i nästa rum. Kom!

Hon rodnade, men ögonen tindrade.

— Ja, vill patronen nödvändigt, så — — —

— Jag heter Hjalmar.

— Det vet jag, men jag ä' inte människa att säga det nu — när jag fått gå och öfva mig i ensamheten lite, så kanske — — —

— Lilla byting! Ta hit munnen!

Hon gick honom ett steg till mötes och så kysstes de. Flera gånger.

— Det var en bra öfverbetalning sista da'n — sa' hon, när hon gick. — Men hvad tusan ska mor säga?

— Så får du inte säga, när du blir fru, du!

— Åh, jag vet inte hvad jag säger i dag — jag är så glad. Jag ska nog försöka bli snäll och fin —

får jag åka efter fyrspann, när jag blir gift? Bara en endaste gång?

— Ja, gärna det, om det kan roa dig — och du håller af mig riktigt.

— Det *ska* jag. Farväl!

Hon kilade ut. Hon gick inte, hon flög.

Och nere på gården klämde hon i, så det gaf eko från längorna:

»Ja, en härlig,
en härlig lott är den:
att vara ung och rask och glad
och ha en hjärtevän!»

* * *

På Värnamo marknad året därpå taltes inte så mycket om någonting som om Emmas stundande upphöjelse till »Hennes Nåd». Hon var där själf och bjöd alla sina gamla vänner och medpullor på kaffe och vin och allt slags godter och så berättade hon att hon skulle gifta sig.

— Jo jo, dit ska vi alla — det är vår lott! — menade kamraterna. — Är det Backagårds Johan?

— Pytt ock, san! Nää då — jag reser till Betanien och gifter mig — och där hålles bröllopet. Därför ska ni liksom ha ett litet kalas nu på förhand, efter det är så långt, så ni inte kan resa ner till bröllopet!

— Åh, jemine. Tar du ändå den där ljushårige, som alltid blef så röd, när du såg på 'nom? Den var något till kär! Men han var vådligt rik, du! Och enfaldig, du! Hehehe, hihhi! Djäkla Emma!

— Nej, ser ni! Emma gifter sig inte med några drängar eller bondlurkar, inte. Nej, bättre opp!

— Åh bevars! Studenten i prästgården?

— Också nå'nting! Nej — patronen!

— Hvilken patron?

— På Betanien!

Stor, allmän förvåning. Alla sågo hjälplösa på hvarandra. Hade tösen blifvit högfärdsgalen?

— Åsch, nu ska du inte tramsa!

— Fråga mamma, så får ni höra!

— Jo, nog är det sant, för han har varit hemma, och Hjalmar heter han till kristningsnamn, och jag fick tjugufem riksdaler till att köpa småsaker för nu på marknaden och tyg till svart bröllopsklädning till mig har Emma sett ut. Det är en fasligt rar karl: lite gråhårad är han ju, men han är ju så pass ung så de kunna få arfvingar ändå. Ja, nog blir Emma förnäm — jag kan bara aldrig lära mig hvad det är hon skall kallas. Jag säger *profetissa*, fast jag vet det är galet: det ska vara nå'nting på »*patrontissa*», men jag är inte själ att kunna lära mig det. Jag tycker jag har blifvit lite förnäm, jag också: hon säger inte *mor* till mig som förut, utan *mamma*. Aldrig skulle jag väl trott i min ungdom att jag skulle få heta *mamma* före min hädanfärd. Men det hade ändå varit lättare att komma ihåg om hon skulle »titte-lerats» för *friherrinna*: det faller sig så lätt att säga. Han kunde gärna varit adlig eller åtminstone baron.

Emma blef förlägen, men hon skrattade glädt.

— Hör nu, mamma — sa' hon. — Har mamma inte hört att den, som fick gult hår, ville ha krusigt: det var förskräckligt hvad mamma är oför-nöjsam!

— När tiggare få ost, vilja de ha den stekt! —
hviskade en af väninnorna till en annan.

— Ja, Emma lilla! — sa' gumman och vaggade
med hufvudet. — Det går förunderligt till! Jag minns
det som det hade varit i går när du satt i Schven
Jons gödselstad i världen — det var fasligt hvad du
tygade till dig! Hvem skulle då kunnat tro att du
skulle blifva en förnäm *patronlissa* — *profe* — nej, hvad
det nu heter — i Skåne! Nej, jag lär mig det aldrig.
Jag säger rätt och slätt *Hennes Nåd*. Och det begriper
Ni väl, att Ni ska säga allihop om I kommen dit och
plocken betor!

— Det förstås! — sa' di allasamman och skålade
med Emma.

För resten behöfde de inte sitta och »göra sig
gröna». Det voro de redan — utaf afundsjuke.

Arfsynd.

I ena hörnet af den lilla kyrkogården står ett murket träkors. Det har en gång varit brandgult till färgen, men storm och slagregn ha kommit både namn, årtal och grundfärg att försvinna. Å den andra, genom tornet något skyddade sidan af korsets tvärträ kan man ännu läsa:

PSALT 102: 4.

Det är en egendomlig inskrift på en gravvård. Ty slår man upp Davids psalmer på det anförda stället, så läser man:

Mina ben äro förbrända som en brand.

Hvad kunde där ligga för en historia dold under det bibelspråket? Jag sporde flera personer, men förgäfvos — inte ens kyrkovaktaren och ringaren Svensson hade någon upplysning att gifva. Men så träffade jag en dag på »Bläsan».

Det var ett mycket gammalt käringaskrälle, som af socknen var inackorderad hos bagaren d. v. s. kakekvinnans man. Vedernamnet »Bläsan» hade hon fått därför att hon hade ett besynnerligt märke i pannan.

Dundertöser.

Sommartiden satt hon mest på huk oppe på kyrkogården och plockade ogräs från griftkullarna. Det fick hon lite mat och ett halfslitet klädesplagg för af de förmögnare bondgummorna. Liten och svartmuskig med små, stickande ögon gjorde hon intrycket af att tillhöra en annan ras än nejdens vanliga.

Sedan jag suttit en stund på en grafsten och pratat med henne, bjudit henne en slurk vin ur min plunta och en pris ur min »mutdosa», fick hon slutligen klart för sig, att jag inte hade med länsmanen att göra utan var en snäll karl, som hon uttryckte sig. Och så slog hon opp språklådan.

— Jaså, han tycker korset är märkvärdigt — ja, det var också den, som ligger under det. Alla människor ä märkvärdiga, fastän det inte ser så ut ibland, när en bara ser det för ögonen är och hör hur de apa efter hvarandras tal och ska vara den ene gudeligare än den andre och den ene finare än den andre. Men tankarna gömma de undan och det är de, som äro märkvärdiga. Matlust och kyssalängtan ha vi alla, men inte en gång om det tänka två alldeles lika. Jag har också varit ung en gång och ränt yr och galen, men när jag om nätterna sprang och lurade på min karl med knifven i kjolsäcken och kunde kysst ihjäl den lymmeln, när han kom, så snarkade snickarens Kristensa på sitt gröna öra, men den tog lifvet af sig, för hon inte fick'en. Jag tog en annan.

Men somliga äro så märkliga, så de blinda kunna se det. Ända från barndomen stundom. Somliga få utslag i ansiktet, när de äta jordbär. Somliga börja darra och svettas, om de komma in i ett hus, där det finns en katt — de behöfva inte se honom, de

känna ändå, att han är där. Och så kan det vara med mycket annat: den gamle prästen här tålte inte höra någon skära siktebröd eller en slipsten gnissla eller en griffel gå öfver en tafla; då började knäna ristas på honom. Baronen på Kornåkra blef ifrån förnuft och vett, om någon hvisslade så han hörde det, och nämдемansmoran i väderkvarnen kan inte rifva i sönder en tygräcka om det gäller hennes lif.

Andra människor ha en otämjelig lust till vissa ting. Jag hade en syster, som aldrig brydde sig om dockor eller lekepycke utan hon samlade kopparslantar och gömde dem bak bänkar och skåp. Hon dog på fästningen, förstås. Jag såg en gång en fem års pojkbysing, som satte i att storböla på en begrafning, och de kunde inte tysta honom hvarken med goda ord eller köttbullar. Han ville nödvändigt kyssa en tös, som var där, och han fick sin vilje fram. Också var han son på sidan till den gamle fanjunkare Olsson, det liderliga lifvet, och tösen var ovanligt grann, så det låg väl i blodet hos den lille. Ett af mina brorsbarn åt ler, så fort han kunde komma åt det, åt så han var smord opp till öronen, men aldrig det bekom honom illa. Sammaledes var det med hans förste son. Det hängde i dem tills de blefvo vuxna.

Hon, som ligger under det gula korset, hette Margit. Hennes föräldrar voro inte här från bygderna utan långt norrifrån, ända oppe i Lappland tror jag, så det var ju inte så besynnerligt, om barnet var lite annorlunda än andra kristna. En hörde aldrig till att hon »vände vind» eller »sköt lapps-kott» och hon gick till altars, när hon blef så gammal, men underlig var hon.

Från det hon var ett litet bylte, kunde man med nöd och näppe hålla henne från eld. Röra i glöder var det bästa hon visste, och det såg inte ut som det hade gjort ondt, när hon brände fingrarna. Skinnet kunde fnurra sig, men hon skrek aldrig utan såg lika förtjust ut.

Hur man ville gömma tändstickorna för henne, hittade hon på dem ändå: hon klef och klättrade från det hon inte var större än en näfve. Och alltid efter stickor. Det var ett riktigt underverk, att hon inte tände eld på husrucket. Till slut vågade de aldrig lämna henne ensam hemma. Åtminstone togo de alla stickor med sig.

Hon kunde väl vara så där en åtta, nio år på en pass, när hon kom öfver en sextyfvesslant. Hon gömde den en tid. Men så en dag, när föräldrarna voro »på skogen», smög hon sig ut, sprang till kyrkan, steg in i den lilla handelsboden, som hade varit där sina femtio år, innan det stora huset byggdes i stället, och köpte stickor för sin peng. När hon kommit i närheten af hemmet, satte hon eld på ljungen. Det blef ett fasligt elände, för skogen kom i brand, och tre torp ströko med och byamännen måste gno som röda hundar för att få det släckt. Gubbens egen skog strök också till största delen och hans välmåga med. Där var aldrig en själ, som kom att tänka på Margit. Hon sof som ett godt barn, när föräldrarna kommo hem på eftermiddagen. Det var som det skulle lättat lite på hennes börda, för se'n höll hon sig från stickor i långa tider.

Hon gick och läste för en gammaldags sträng präst, som bara talte om sjön, som brinner med eld och svafvel. Margit tyckte det var märkvärdigt, så

hon gick till prästen enskildt och jämrade sig öfver sin besynnerliga natur och sporde, om hon var skapt att bli evigt förtappad. Prästen trodde först, att hon ville drifva gäck med honom, så han tog till käppen; se'n tänkte han, att hon var besatt af en oren ande, och läste långa ramsor öfver henne. Det påstods, att han tagit fram en svartkonstbok också. Säkert är att han rökte henne, för hon luktade dyfvelsträck i flera veckor. Men fram slapp hon, om prästen nu var rädd för den onda anden eller snål om sin dyfvelsträck.

Stilla och anständig var hon, när hon växte upp — hon »lekte inte med elden» på töasers vanliga sätt! Gif mig en pris till! Tack! Och så när hon var några och tjugo, blef hon gift med en bra och arbetsam torpare och det gick dem väl i handom, Margit var inte af dem, som låta mannen träla och själfva sitta och passa »kaffepumpan», utan hon var trogen och trägen.

Där blef process mellan dem och en af granarna. Själfva saken var inte värd två styfver — en kalf hade tagit några nafs på rågstycket. Men det ena ordet gaf det andra, och snart stod ovänskapen i full låga. Så gjorde Margits torp också en natt — det var ju inte så ovanligt förr i tiden att folk kommo att tappa en tändsticka på en oväns grund, om hon också var tänd.

Men mera märkligt är att Margit var tillfälligtvis borta på bröllop hos en släkting till hennes man ett par mil från hemmet. Och fastän det nu var så långt ifrån, kände hon på sig att huset brann: hon svettades och hon skakades och hela hennes kropp blef full af brännblåsor. Och oupphörligen skrek hon

att stugan brann därhemma. Mindre underligt är det ju att det barnet, som hon födde till världen, några månader senare, hade stora blåroda bränmärken i ansiktet.

Och ändå på senaste åren, när Margit var gammal och grå, hängde den där lusten i henne att handtera eld. I synnerhet innan barnen kommo till världen kliade det i fingrarna på henne och hon ville tända på allt hvad hon hade för händer. Hon bad till Gud om nåd att kunna stå emot, och kunde hon bara komma i gråt, släcktes lusten. Men ibland fick hon ligga och stöna i flera timmar, innan det gaf med sig. Mannen förstod, att det var en sjukdom och bar inte agg till henne för det, men han gick inte gärna ifrån henne, och var han tvungen att göra det, stack han undan stickorna.

Barnen växte opp och Margit blef änka. De kommo ut att tjäna hos främmande, och så satt modern ensam i det lilla torpet, som byggdes opp bland bränderna efter det första. Det gick ingen nöd på henne, barnen höllo af henne och hon var alltid blid och förnöjd.

Så när hon var vid pass sextio år, gick hon hädan. Och det är på hennes död som grafskriften syftar.

Det var en dag i hetaste råghösten, som hon satt vid fönstret och sydde på sin liksvepning, som bondkvinnorna förr gärna brukade. På det lilla bordet stodo myrtenkrukan och den runda vattenflaskan, och midt emellan dem satt hennes hvite katt, som var hennes ögonsten.

Några karlar, som gingo och höggo råg ute på skogssläntan, kommo att se åt torpstugan och märkte,

att den brann. De kastade liarna och sprungo af alla krafter.

Utänför stugan rände Margit rundt rent vett-skrämd med utslaget hår och vilda ögon, som alldeles gnistrade. Hon talte i yrsel:

— Jag har inte satt eld! Jag har inte vågat röra en sticka på länge! Se, se! Torpet brinner — det är den usle Per Klemmeds kalf, som har tändt på. Se, han har två blåa fläckar i ansiktet och en på halsen. Se, nu komma blåsorna på händerna!

Och hon stirrade förskräckt på sina händer, där den ena blåsan sprang opp efter den andra.

Så hördes med ens ett gräsligt nödtjut från stugan — ett hemskt jamande. Margit stannade sina steg och skrattade som en vanvettig.

— Katten brinner opp! Jag kommer, Måns! Rif ihjäl kalfven! Klös Klemmedsson! Jag kommer, Måns, jag kommer!

Och hon rusade in i den brinnande stugan. Ett par af karlarna sprungo efter henne, och en var så nära, att han grep tag i hennes klädningsärm, men hon ryckte sig lös och försvann.

Att tänka på hennes räddning var lönlöst och hon syntes aldrig till mera. Under askan funnos sedan hennes förbrända kvarlevor.

Hur elden kom upp, är ju omöjligt att säga. Hett var det, och de gamla fosforstickorna kunde lätt nog ta eld ibland — när man inte strök dem. Man gissade också på vattenflaskan — där ha ju stått så många historier i tidningarna se'n om att sådana där runda vattenflaskor kunna tända eld. Kanske den satte eld på själfva liksvepningen, och så kanhända katten trasslade in sig i det brinnande tyget

och drog ner det på golfvet bland enriset eller i sängen, där så halmen spred elden.

Märkligast var ändå — som gamle prosten sa i sitt minnestal vid grafven — att hon skulle »dö i sitt element», gamla *Bränne-Margit*, som hon alltid kallades. Och han sa också, att hon alltid hade varit en bra kvinna, som fyllde sina plikter, mot Gud, de sina och nästan, fast där brann en eld i henne af egendomlig art. Och han påminde om apostelns ord, att »hurudant hvars och ens verk är, skall elden bepröfva; varder någons verk förbrändt, så varder han straffad, men han själf varder salig, dock såsom genom eld». Och han sa också, att den Allvetande, som sett, att hon med ångestens tårar hade släckt frestelsens eld i sin själ, visste nog, hvi hon skulle i lifvet och i döden skäras genom eld för att fräslas från den eld, som aldrig utsläcket. Se, prosten hade talegåfva.

Han visste inte, hvad jag vet: hennes far hade begått mordbrand. Det var därför som han måste resa så långt bort från Lappland.

Och därför var Margits öde sådant det var. Det var fadersarf. Sådant är lifvet!

* * *

»Bläsan» småskrattade för sig själf. När hon fått en liten slurk till ur pluntan och hostat ett par slag, tog hon fatt snacketråden igen.

— Det är mycket, som blir klart, om en ser på det ifrån den sidan.

En gång i min ungdom var jag till marknads, och där fanns en gammal led tattarkäring, som det

heter i folkamun. Hon satt och spådde och där var många, som vände sig till henne: de meste gjorde det nog på allvar, för vidskepelsen lefver kvar både hos höga och låga, fastän de skulle låtsas som de gjorde det på skoj. Vi voro tre unga tösor, som följdes åt ner till henne, Ellemina och Maria och jag.

Först sporde Maria om hon skulle bli gift, och käringen sa att det skulle hon bli mer än hon trodde nu. Och så frågade tösen, om hon skulle få några små — det är ju någonting, som är medfödt hos kvinnan, och Maria var särskildt alldeles rysligt glad vid barn och hade varit det se'n hon var liten. Käringen satt lite. »Det blir lite med det» — sa hon till slut. »Men nog tycker du att det blir för mycket ändå!» — Och tösen blef riktigt *haj*.

Så skulle Ellemina fram. »Nå, jag då?» sa hon. — »Du vill inga ha» — sa käringtrollet. — »Men nog får du så du blir mätt, alltid!» Då blef tösen blek om näbben, ty hon var en af de få fruntimmer, som inte tåla små barn, och sådan hade hon alltid varit. Och det fick hon höra mycket smålek för, när vi kommo hem — vi kunde ju inte hålla snattaran. Och så blef hon jämt kallad *mor* och *mormor* och *trillingamoran* och så där vidare.

— Nå, hur slog det in?

— Precis till punkt och pricka.

— Nej, hör nu...

— Maria gifte sig när hon inte var stort öfver tjuge år och fick en bra man, och de hade tur med årsväxt och tur med kräk och bra på alla vis. De hade bara en sorg — att de inga barn hade. Han sörjde nästan mer än hon, för han var så vek till sinnes och så barnkär, han också. Han blef inte

heller gammal, utan vid fem, sex och tjugo var hon änka.

Ett par år senare gifte hon om sig och fick åter igen en bra man, och deras regering gick bra. Han lefde inte mer än två år, och några barn lämnade han inte efter sig.

När hon var några och tretti, gifte hon sig för tredje gång. Mannen var en rustebuss, men mycket snäll vid henne. Några barn kommo emellertid inte, och en dag skenade hästarna med honom. När hon var sju och tretti var hon änka för tredje gången.

Hon blef nästan tungsint och drog sig undan umgänge med folk. Jag kommer så väl ihåg en gång jag var hos henne, när hon hade blifvit änka för andra gången: hon jämrade sig att hon var så rent ensam i lifvet. Där var »Vipan» i fattighuset och jag — hon var så vänlig mot stackare alltid, Maria — och så kommo vi att tala om spådomen på marknaden. Då sa »Vipan»: »Var du lugn, Maria! Ska du några små ha, får du dem — de barn en kvinna har fått sig tilldelat af vår Herre — dem får hon. Han bedrar ingen på hennes beskärda del.»

Så satt hon där ensam och kuckelurade. Alla visste, att hon hade godt om allting i kistor och skåp. Och så en natt bröt där sig in en usling, och bräckte opp allting och tog så mycket han kunde plocka samman. Det var ju svårt nog, men lite hade hon ju ute på bygderna, och lite snokade han inte rätt på. Värre var, att det kreaturet gjorde öfvervåld mot henne och med tiden fick hon en liten tös. Då var hon några och fyrti.

Innan barnet kom till världen höll Maria på att förlora förståndet. Men sedan fick hon det lilla kräket

så kärt — det kunde ju inte rå för sin tillkomst mer än Maria själf. Så underligt kan det gå — ett barn skulle hon ha och hon fick det också, stackars Maria!

För resten var det besynnerligt med det lilla tösalifvet: hon »hade tjufsena» — som de gamla sade: hon kunde inte låta bli att stjäla. Fadersarf, förstås! Jag såg på huru Maria uppfostrade henne — hon gjorde det så att hon kan försvara det både inför Gud och människor. Och jag såg också hur det arma barnet kämpade mot frestelsen många gånger. Men det »ryckte i tjufsenan» — hon var tvungen. Några minuter senare kunde hon komma gråtandes och själf erkänna, att hon tagit någonting och lämna modern det tillbaka — fast hon visste att hon alltid blef straffad. Hon grät och bad till Gud, men det halp henne inte.

En natt hörde Maria, hur det lilla lifvet låg och vändades och läste på det bibelspråket, att om handen är dig till förargelse, så hugg den af och kasta den ifrån dig... Och när Maria fick ljus tändt, så låg den stackars tösen på knä vid bänken med yxan i hand. Tror han inte att det barnet hade ett ärligt hjärta, fast det var födt med tjufsena i fadersarf?

— Inte finns det nå'n sådan sena, inte?

— Ja, det må de lärde gräla om — jag säger bara som de gamla.

Maria lefde i många år och där har väl aldrig funnits varmare kärlek mellan mor och dotter än mellan dem. Och besynnerligt var det också att när Maria blef skral och »skrabbig» och icke mer maktade gå oppe som förr, började tösen, som annars var frisk och sund och duktig för sina tjugo år, med

ens på att falla af. Och hon lefde inte månaden ut sedan Maria gått hädan. Hennes far hade de aldrig hört något om — han var en af de få, som kunna stjäla och begå sig med det, kan en förstå. Så sannades spådomen för Maria.

— Nå, hur gick det med den andra flickan, då?

— Ellemina? Ja, det är lika märkvärdigt med den historien!

Hon gitte aldrig se eller höra talas om små, och pengakär var hon så det förslog. Därför dröjde det bra många år innan hon fann någon som var lika gnidig som hon själf. Men så beslöt hon sig för att ta äggahandlaren — det var en som kunde sko sig på de fattige i byarna och de rike i städerna.

Det ena året efter det andra gick och intet bröllop hördes af. Så var där på ett barndop en gång någon bekant till Ellemina, som sporde henne, hvarför hon och äggahandlaren gingo på det sättet och spillde bort sin ungdom, de, som kunde flytta samman när som helst. Då svarade Ellemina, att man tids nog kunde få släp och slit med ungar och bekymmer. Det brådskade inte med giftermål — när de blefve äldre och behöfde någon, som kunde vara till hands vid sjukdomstillfällen, så kunde det vara på tiden att tänka på äktenskap — utan att behöfva vara rädd att få stugan full.

Det där väckte förargelse, och en af kvinnorna, gamla Lotta i Prästamossen, sa rent ut, att hon inte skulle försöka pruta med Vår Herre. Hans kalk går inte förbi någon.

På det viset gingo Ellemina och hennes äggaman i sina nie, tie år. Och Ellimina var visst fem och

fyrsti, när de gifte sig. Nå, hur gick det? Första året tvillingar!

Jag sa till henne första dagen efter första barn-dopet, att Gud låter inte gäcka sig, och frågte henne om inte det hade varit bättre att ha de bekymren, när hon var frisk och ung. Då tjöt hon och sa att det blef hennes död. Jag mente, att hon nog kunde hinna få dussinet fullt. Då grät hon och sa att hon aldrig skulle ha fler. Men året därpå fick hon trillingar!

Illa skötte hon barnen och blef riktigt hätsk på de små stackars lifven — liksom de rådt för att de kommo till världen! Mannen blef gnatig och arg, för det de kostade för mycket — han blef ju tvungen att skaffa barntös. Och när där tredje året kom tvillingar för andra gången, blef han storm ovetig på barnmorskan — liksom hon nu hade haft skulden!

Ellemina lefver än, och där ska inte vara för treffligt i det huset hvarken för unga eller gamla — jag går aldrig dit nu för tiden. Men när där hade varit sexton syskon i Elleminas hem och femton i hennes fars, kan väl en fåne begripa, att där låg barnskara i släkten och att hon inte kunde slippa sin del. Maria var enda barnet och så var hennes far före henne. *Sådant ligger i släkten.* Tänk efter bland sina bekanta, bara!

— Nå, hvad spådde hon Er själf, den där marknadssibyllan?

— Åh, det är ingenting att tala om. Ynklichkeit spådde hon och ynklighet blef det. Men inte var det käringens fel — jag kunde ha sett opp bättre i världen. Min far var knekt och gjorde många töser olyckliga, för han var grann och kunde snacka grant.

Han lofvade alla och svek alla. Någon skulle sota för det, ty fädernas missgärningar straffas in på barnen på något vis. Jag var som jag hade varit galen, när jag såg gula knappar — men ha de smädat mig här i församlingen, så ha de också fått punga ut för mig.

Far kom allt mer och mer på bakkälken och han slutade som rackare, flådde hästar och tog livvet af gamla hundrackor. Jag var bara liten när han dog, men så långt jag kan minnas tillbaka, har jag alltid varit rädd för hundar, och som litet barn låg jag och drömde om de döda hundarna, som far tagit livvet af. Kom där en hund nära mig när jag skulle gå i skolan, ristes jag som ett asplöf i hela kroppen och blef blek som ett lärft. Alla gjorde narr af mig och kallade mig *rackarelösen*.

Jag tog aldrig tjänst i någon gård, där de hade hund — det skyllade folk på mitt lättsinne: jag ville inte ha nå'n som gaf hals, om där kom nå'n och hälsade på mig, hettes det. Jag var bra gammal och hade gått mycket igenom, när jag en gång skulle resa till marknads. Jag fick åka med en bekant.

På den tiden var där en dansk, som arrenderade en prästgård nere på slätten och han hade några stora, stygga, gula hundar. När vi kommo åkande förbi prästgården, sprungo där fram ett par af de där bestarne. Hästarna, som voro unga och skygga, satte till att skena, vagnen välte och jag fick bägge benen afslagna. Det dröjde länge innan de hade satt dem samman på lasarettet och det kostade kommunen rätt bra. De andre, som åkte, kommo inte till skada. Hvarför träffade lotten mig?

Jo, då förstod jag spåkäringsens ord. Hon sa:

»Akta dig för gula knappar och gula, som ropa på hämnd för sin släkt.» Förut hade jag inte begripit hennes ord — åtminstone inte de sista! Men det var fadersarvet, det också! Och dit hör den här vackra bläsen i pannan — den fick jag på samma gång. Klär den mig inte, hva?

Hon skrattade så otäckt, att jag gaf mig af, kuslig till sinnes.

Men är det så underligt, att samhällets styfbarn så ofta tro på ett blindt öde och på en skuld, som går i arf från fäderna? Oftast ärfva de ju intet annat än — arfsynd.

"Yrhättan."

— Nicka inte mot henne, för då nackar jag dig!
Ja, de orden fick Lindblomskans Bertel höra hvar gång han skubbade sig bort till fönstret för att se på Jeppa Mårtens lilla tös. Lindblomskans lilla hus låg midt emot den store gården, och Bertel hade intet annat nöje än att titta på den ljushåriga, rara flickungen.

Lindblomskan var inte tåld i byn. Hon hade alltid haft dåligt rykte och inte brytt sig om att skaffa Bertel någon far. Men likafullt satte hon näsan i vädret och var stursk. Där var någon som hade hört glunkas om, att hon varit förtjust i Jeppa och låtit honom veta om det också, men att han hade betackat sig för en sådan kvinna. En kan väl förstå, att hon skulle bli ettrig på honom för det, och när han se'n gifte sig med en riktigt rar människa och de fingo Ingeborg, så blef Lindblomskan allt mer hatfull på Jeppa och hans lilla granna unge.

När Kersti Jeppes gick hädan, just som tösen var en sex, sju år, blef Lindblomskan glad igen.

Hon var som ugglorna: där blir alltid lif i dem, när det ser mörkt ut för andra, som Jeppa sa. Nu tyckte hon Jeppa hade fått en knäck till döds. Men

hon tog miste. Jeppa sörjde, men han lade inte fram sin sorg utan bar den i hjärtat, och den slog ut i en obeskriflig ömhet för sitt enda barn.

Bertel satt som i fångahuset under sin uppväxt. Han fick aldrig vara ute och leka med andra barn, gick aldrig i skolan utan läste på egen hand. Det var inte så noga förr i världen och för Lindblomskans käft gick hvem som helst gärna ur vägen. Arbetsfolket och skolbarnen drogo hans fönster förbi, men Ingeborg var den enda, som han såg med intresse. Endast ett par gånger om året fick han tala vid henne: det var när modern någon gång gick till staden. Visserligen läste hon honom inne, men när han var liten, vinkade han till Ingeborg och hon kom stultande bort till hans ruta, och när han blef äldre förstod han att öppna ett fönster.

Och därför var hon som en liten ljusstråle för den ensamme pojken, hvilken aldrig vetat, hvad barndomsglädje är, och som instinktligt förstod, att modern och han stodo utanför världen och vanligt umgänge. Ingeborg blef för honom en liten sagofé och medelpunkten i hans barndomsdrömmar.

Så läste han sig fram, fick en ny syn på tingen, förvånade prästen genom sitt goda hufvud, blef hans skötebarn och skyddsling och fick äntligen, efter en stormig scen med sin älskliga moder, på prästens bekostnad fara till seminariet.

Här lefde han lika skygg och tillbakadragen: han hade allt mer lärt sig inse, att vanäran var det enda han ärft af sin moder, och att skammen med rätta hvilade öfver hennes hufvud om också orättvist på hans eget. Hembygden blef honom misshaglig, och han skyndade att så fort han fått en plats på

fjärran ort, taga henne till sig. Där kände ingen hennes forntid.

Hon gjorde honom inte mycken glädje: dagen i ända gnatade hon och var på alla sätt elak mot honom. Det var hans skull att hon blifvit missaktad — hvarför hade han kommit till? Hon hade inte önskat sig några djäflungar!

Han teg ju och gick sin väg — hvad skulle han svara på slikt?

När skollärarebefattningen i hans födelseby blef ledig, sökte han den. Hans betyg voro öfverväldigande öfverlägsna medtäflarnas och han fick platsen. Att modern inte ville följa med dit, vållade honom precis ingen sorg.

Och han kom och han läste och han bildade sångförening och han vardt mycket omtyckt. Han hade ju inga bekanta från uppväxtåren just och hade varit borta några år. Modern och hennes forna synder tänkte ingen på. Ingen lätsade åtminstone om det.

Och han såg igen Ingeborg — vacker som förut, nej tusen gånger vackrare. Han hörde henne också med förtjusning omtalas af fattiga och rika, unga och gamla, och det var ett allmänt ord att det var hon, som styrde hela församlingen. På det viset nämligen, att Jeppa Mårtensson styrde församlingen och hon styrde honom. Liffig och sprittande var hon och kallades än med sitt vedernamn från skoltiden *yrhättan*.

Bertel och hon talte ofta om den gamla barn-domstiden, och nog läste hon i hans svarta ögon många vackra sagor, där hon själf var hjältinnan. Men för öfrigt rådde dem emellan intet pjunk och intet gråt-mildt svärmande: de voro glada åt sin tillvaro och sin samvaro.

Klockare- och organistbefattningen blef ledig, fet som ett litet pastorat. Skulle han söka? Skulle han få den, om han sökte? Ja, det berodde mest på Jeppa, förstås. Men hur stod han egentligen i vantarna hos den där matadoren? Han var ju alltid lika gemytlig och hade ett par gånger bjudit Bertel in på en toddy. Men — hvad planer hade han med Ingeborg?

Ingeborg rådde honom en dag att söka. Det kunde alltid göra godt för något, mente hon och såg skälmaktigt på honom. Nå, då skulle han naturligtvis söka. Och han sökte. Strax före jul.

* * *

Da'n före doppareda'n sa hon till sin far vid middagsbordet:

— Hvarför bad Ni inte Lindblom bli kvar och äta?

— Han hade inte tid.

— Hvad ville han?

— Nyfikenpära! Dig ville han ingenting.

— Det kan man aldrig vara säker på. »En mans väg till ena pigo»

— Tramsekaka! Pytt! För resten ville han låna lite pengar.

— Han fick, förstås?

— Hm, nej, han fick inga. Inte har jag några femti riksdaler liggande inne, inte.

— Men jag har. Jag skulle gärna lånat honom. Det är ju skam om folk får för sig att Jeppa Mårtensson, som är en sådan kaxe, inte har femti riksdaler. Vi komma i vanrykte, och här finns inte en ungskarl, som gitter gå hit och fria utan en får lefva och dö som en gammal nucka!

— Jag tror du är rent toppig i dag, tös! Ser du, han har mist sin mor i förgår.

— Hvad säger Ni, far? Åh, ändtligen!

— Jag tror han kunde säga detsamma själf, om han läte hjärtat tala fritt.

Bättre julklapp kunde han aldrig få, stackarn. Han har aldrig haft annat än sorg för henne. Jo, nu är hon död och han får ställa om att hon kommer i grafven — själf kan han inte resa den långa vägen nu vintertiden. Ja, det var kanske dumt han inte fick dem — hade vi skrapat lådebottnarna, så...

— Far!

— Hm!

— Jag har tänkt på en sak länge.

— Du, som inte kan tänka på samma sak i fem minuter! Det var något spritter nytt, yrhätta!

— Jag skulle bra gärna vilja ha någonting riktigt rart till julklapp i år.

— Åh nej, verkligen. I fjor fick du piano — hvad skulle hennes nåd vilja ha i år?

— Skollärare Lindblom!

Och hon reste sig och neg djupt för sin förbluffade pappa.

— Har du... Gud hjälpe mig tror jag inte du har tittat för djupt i julaölskannen, tös! Var nu allvarsam — det är snart helg!

— Det är rama allvaret, far! Jag har tittat för djupt i hans mörka ögon.

— Åh, Gud bevare alla stackars fäder för galna tösjäntor! Är du kär i Lindblomskans Bertel?

— Jo, och det så det känns ända in i hjärteroten!

— Har du sagt honom det också, kauske? Huh, puh!

— Det behöfs inte — det vet han ändå. Han är ju kär i mig — det begriper *jag*, fast *han* ingenting har sagt. Ungdomen är inte så enfaldig nu för tiden som när Ni var ung, far! Lille Jeppegubben, som själf var så kär i sin lilla gumma!

— Prmh!

— Och i sin lilla yrhätta, som brås så förskräckligt på sin far!

— Åh bevaras för ett sådant snacketyg!

— Och så skulle jag vilja att Ni gäfvade honom en bra nyårsgåfva.

— Dig som julklapp! Och så skulle han ändå ha nyårsgåfva? Gården här, kanske? Och hästar och kor och får och svin och...

— Och den lille arge Jeppegubben, ja! Nej, ge honom klockaregården! Här är ju val på nyårsafton och det beror på Er, far, hvem som får det — det veta vi bägge två. Han står ju andra man på förslaget och hans mor är död — hon var det enda som stod honom i vägen! Åh, var nu en snäll jula-gubbe mot yrhättan!

— Om jag kunde begripa, hvar tjyfvungen du har förgapat dig i honom — han har inte varit här mer än tre gånger på alla tre åren, tror jag

— Först när vi nickade till hvarandra tvärs öfver byvägen — då var jag den enda glädje, som han hade, fast hans mor luggade honom, när han gick till fönstret. Ingen kan tro hur glad man kan bli vid en människa, när man vet att man gör henne riktigt glad. Glädje är både kärlekens rot och dess frukt. Och så ha vi träffats i sångföreningen några gånger — och på vägen dit och på vägen dän kan en ju få sällskap.

— Åh, jag kunde väl tro att det skulle bli en härlig harmoni af den där föreningen!

— Harmoni, Ja! Ta nu och gå bort till honom och säg, att Ni har lånt pengar af mig och att jag ska själf med tiden ta ut räntan...

— Du kan väl begripa, att jag inte säger sådant!

— Nå, så gå in och låna dem hos handlaren! Och bjud honom hit i morgon kväll!

— Handlaren?

— Inget slams nu! Och så fria för mig!

— Är du rent från vettet? Jeppa Mårtensson skulle bjuda ut sin enda tös!

— Nå, så friar jag väl själf då.

— Gör nu inte både dig och mig till ett spektakel, barn! Utan var förnuftig — du har ju läst dig fram!

— För så länge se'n så jag borde vara gift nu. Se, han sa en gång på Matts Stenkils bröllop, när Mätta frågade om han inte skulle gifta sig snart — hon är ju också galen i honom, nästan galnare än jag, vet Ni far! Jo, då sa han: »Jag vet nog hur mina tankar gå, men somliga ha större börda att bära än andra. Man gifter sig själf, men man gifter också in de sina i en släkt.» Och då han såg så vackert på mig, så begrep jag nog att det inte var sagdt till Mätta. När vi skildes på kvällen, hviskade han: »Du förstod mig nog, Ingeborg!» och så tog han mig så fast i handen. Jag tog igen, jag. Det är allt hvad som är sagdt oss emellan. Men det är alldeles nog.

— Ja gonn är det så! Hm, hm, hm!

— Gå nu, så ska Ni få griljerade svinatassar till kväll, när Ni kommer hem! Adjö, Jepegubben!

Hvad skulle han göra? Gå, förstås. Han gick.

— Nu blef han väl glad? sa hon, när Jeppa var hemma igen.

— Ja, det är klart. Hm! Åh ja! Det är en bra karl — vi taltes vid om hvarjehanda.

— Om mig, förstås?

— Pyttsan! Tror du att två förståndiga karlar sitta och prata om en tösasnräpa?

— Liksom Ni kunde tala om något rarare! Jaja, både Jeppegubben och han äro *också* rara! Tack, far! Han kommer väl tidigt?

— Ja, klockan fyra på morgonen! Åh, bevares!

— Nej, då går han kanske. Var så god! Grisatassarne ä på bordet.

* * *

Toddyglasen voro tömda och utburna. Julbordet stod dukadt.

— Ja, stig då fram, Lindblom, så ska vi se att vi få oss lite mat! sa Jeppa.

— Ja, håll nu till godo med *det lilla här är!* tillade Ingeborg.

— Det är besynnerligt med den julen! tillade Jeppa skyndsamt. Om en blir aldrig så gammal, så blir en barn igen då.

— Barn igen! Alltid ska det heta: *barn igen!* Inte ha alla några barndomsminnen att glädja sig åt! Kunde jag, skulle jag vilja glömma, att jag nånsin haft ett barndomshem. Inga tunga ord på mors döda mull — men det kan jag då säga, att jag alltid försökt vara som ett barn mot henne, fast hon har vållat mig mycken sorg och smälek. Det är *en* sak som hållit mitt mod och mitt hopp oppe — tanken att

engång få ett eget, ett verkligt hem, där jag kunde själf få bli ett lyckligt barn bland lyckliga människor.

— Hm! Jaa, lycka till hoppets fullbordan, Lindblom! Det skåla vi på!

— *Får jag vara med?* sa yrhättan och sträckte fram sitt glas.

Lindblom såg henne fast in i ögonen.

— När så nära blir, är Ingeborg den jag först skall fråga till råds.

— Gör det! sa hon glädtigt. Men dröj inte för länge. Lära sig långkatekesen utantill och gifta sig — det ska man ta ihop med medan man är ung. Ju äldre en blir, dess svårare har det sig!

Jeppa satt som på nålar och blef lite gladare och lugnare, när talet föll på gamla julseder och bruk.

— Ja, var god nu och ta gröt — duktigt med gröt! Där ligger en mandel i — få se hvem som först blir gift! manade Ingeborg

— Jag ska göra mitt bästa! sa Lindblom.

Och därmed slefvade han till sig ett halft hästlass. — Det är bara den, som är olyckligt kär, som inte kan äta julgröt.

— Möda Er inte, ungdomar! sa Jeppa Mårtensson om en stund. Här är den. Jo, jo, gammal är ändå äldst.

— Pyttsan! Det gäller inte, far. Ni är för gammal att skaffa Er något annat plågoris än det Gud och mor har gett Er och inte vore det lönt att komma hit med nå'n, som skulle regera här i huset, se'n jag är så gammal. Det vill säga någon kvinna, förstås!

— Men om jag nu afstår mandeln åt dig — regeringen har du, Gud nåde mig, längese'n tagit hand om — så är du väl nöjd, hva? Yrhätta?

— Nöjd! En tös är aldrig nöjd.

— Kanske jag skulle skaffa dig man också?

— Den jag vill ha — ja!!

— Det får du göra själf, barn!

— Kan jag inte få göra det? sporde Lindblom och lutade sig mot henne.

— Det beror på kommer an — och hvem det är! smålog hon.

— Hvar och en är sig själf närmast!

Och så reste han sig opp och vände sig till Jeppa Mårtensson.

— Någon gång skall ju isen brytas. Det kan knappt bära sig bättre än på julafton, som är en högtid för hemmen. Låt nu den här kvällen bli mitt käraste minne — det är den första julafton jag har känt mig glad! Jag har ju länge tänkt på Ingeborg — och jag har alltid tänkt på henne från den tid, när hon satt i fönstret och nickade mot mig och lekte *tittut* genom sitt långa gullgula hår. Där kan rymmas bra mycken kärlek i ett människohjärta, och är där bara en enda, som får den, så bör den räcka hela lifvet ut. Hvarför jag ingenting sagt förut, vet Ni båda två. Får jag nu säga det jag har burit så länge inom mig: får jag hoppas att få henne till hustru?

Hon strålade som en liten sol. Ögonen stodo fulla med tårar, men munnen log och de små, jämna tandraderna tindrade. I hennes blick återspeglades alla en ung, ofördärfvad, förälskad flickas drömmar.

— Inte borde han bli klockare — präst borde han bli, hva, far? Nå, hvad säger Jeppegubben?

— Fråga inte mig, Lindblom! Det finns inte en katt i huset, som inte har mer att säga än jag — den tösen gör hvad hon vill med den, som håller af henne.

Och vill hon ta dig, så gärna för mig; nå'n ska ha henne, och du har tjänat för henne länge nog. Det blir svårt för mig att undvara henne, men här är ju inte så långt till skolan och ändå närmare till klockaregården. Och dit ska Ni väl få flytta, om jag och Ingeborg och du själf riktigt på allvar sätta oss det före. Bara om gubbarna få veta att Ingeborg vill bo där, så rösta de på dig allihop. Men fråga henne själf, så få vi höra.

— Åh, det behöfs inte, Bertel! sa hon.

Och så lade hon hans ena arm kring sin hals. Själf tog hon sin far om halsen.

— Nu står jag mellan bägge mina gubbar! sa hon. — Det käraste jag har på jorden.

— Ännu! sa Jeppa. Och det kommer en dag, då gamlingen skyms undan af ungdomen!

— Seså! Man sitter inte och ser »sjömodig» ut på julafton, när yrhättan har fått en sådan fästman. Ja, du Bertel! I kväll är du lite glad, stackars pojke! Du tänker inte på att du får ett svårt huskors att bära genom lifvet. Jag har regerat så många år öfver församlingens myndigaste man — hur tror du det ska gå med den stackars klockaren?

Det såg ut som han trodde att det skulle gå rätt bra. Åtminstone såg han förnöjd ut när han kysste sin lilla, fagra, sprittande trolofvade.

Gubben satt länge och hörde på deras joller och såg på deras smekningar. De voro som två öfverlyckliga barn. Säkert gingo hans tankar tillbaka till hans egen ungdoms kärlekssaga, så kort, men så rik. Och så småningom gled han in i drömmarnas värld och nickade till.

Klockan var bra mycket, när han vaknade till.

— Åh, bevaras! Sitter Ni här än? Jag har suttit i tankar och rakt inte lagt märke till Er.

— Nej, det vill jag lofva! Vi tordes inte resa oss opp för att inte störa era tankar, far!

— Hm! Pallra dig hem nu, klockarekatt! Det är ottesång i morgon.

— Åh, det är inte så sent, far!

— Nej, bevars. Det är tvärtom mycket tidigt. Så du har inte fått *julklappar* nog, yrhätta? Seså — Ni har hela lifvet för Er, barn.

— Ja, det är som mitt lif började nu, Ingeborg! Jag skulle verkligen ha god lust att genast börja sjunga:

»Var hälsad, sköna morgonstund!»

De sjöngo den tillsammans. Det blef en vacker duett. Det var två varma hjärtans oskrymtade lofsång till kärlekens eviga källa. Det finns en och annan sällsynt stund i en människas jordelif, då hon känner som en fläkt af ett svunnet Eden sväfva kring sin kind.

— Ja, emellertid går jag till kojs, vet Ni!

— Inte kan jag sofva en blund i natt! sa Lindblom.

— Inte jag heller! sa Ingeborg okonstladt.

— Nå, så bli sittande oppe då — Ni försummar ingenting! Ta'n Er ett glas vin att mjuka upp läpparna med!

— Åh, svärfar! Dem ska vi nog hålla mjuka ändå!

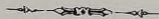
— Ja, var inte rädd, Jeppegubben! God natt med Er! Och tack för den kära julklappen!

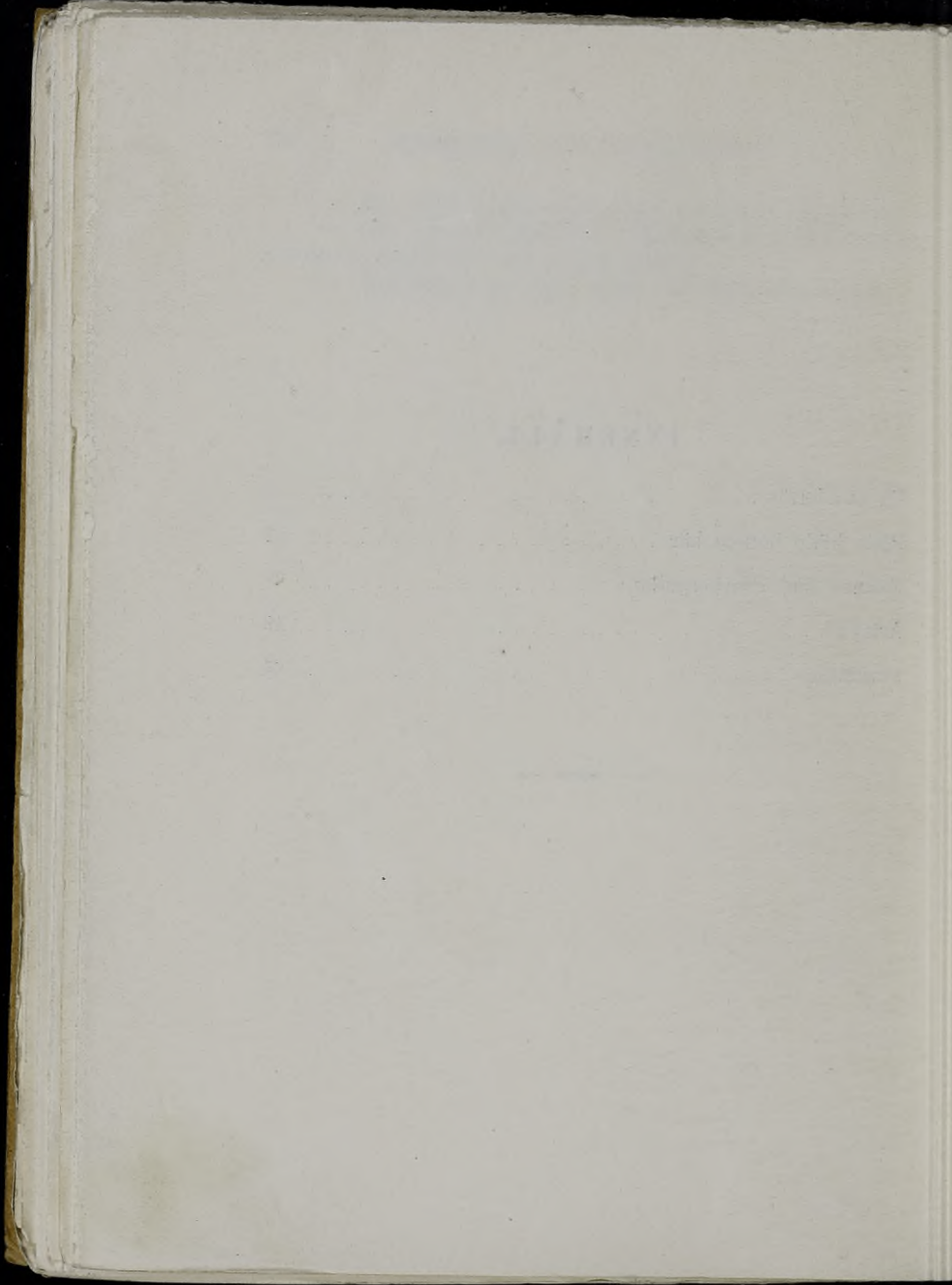
- Ja, Gud signe dig, yrhätta! God natt, barn!
— Blir du lika snäll vid yrhättan som han, hva?
hviskade Ingeborg, när Jeppa gått.
— Jag ska göra mitt bästa, hjärtegrynet mitt!

INNEHÅLL.

En dundertös	3
Båda höllo honom kär	21
Hennes Nåd »Sockerpullan»	38
Arfsynd	49
»Yrhättan»	64

Albert Bonniers förlag.

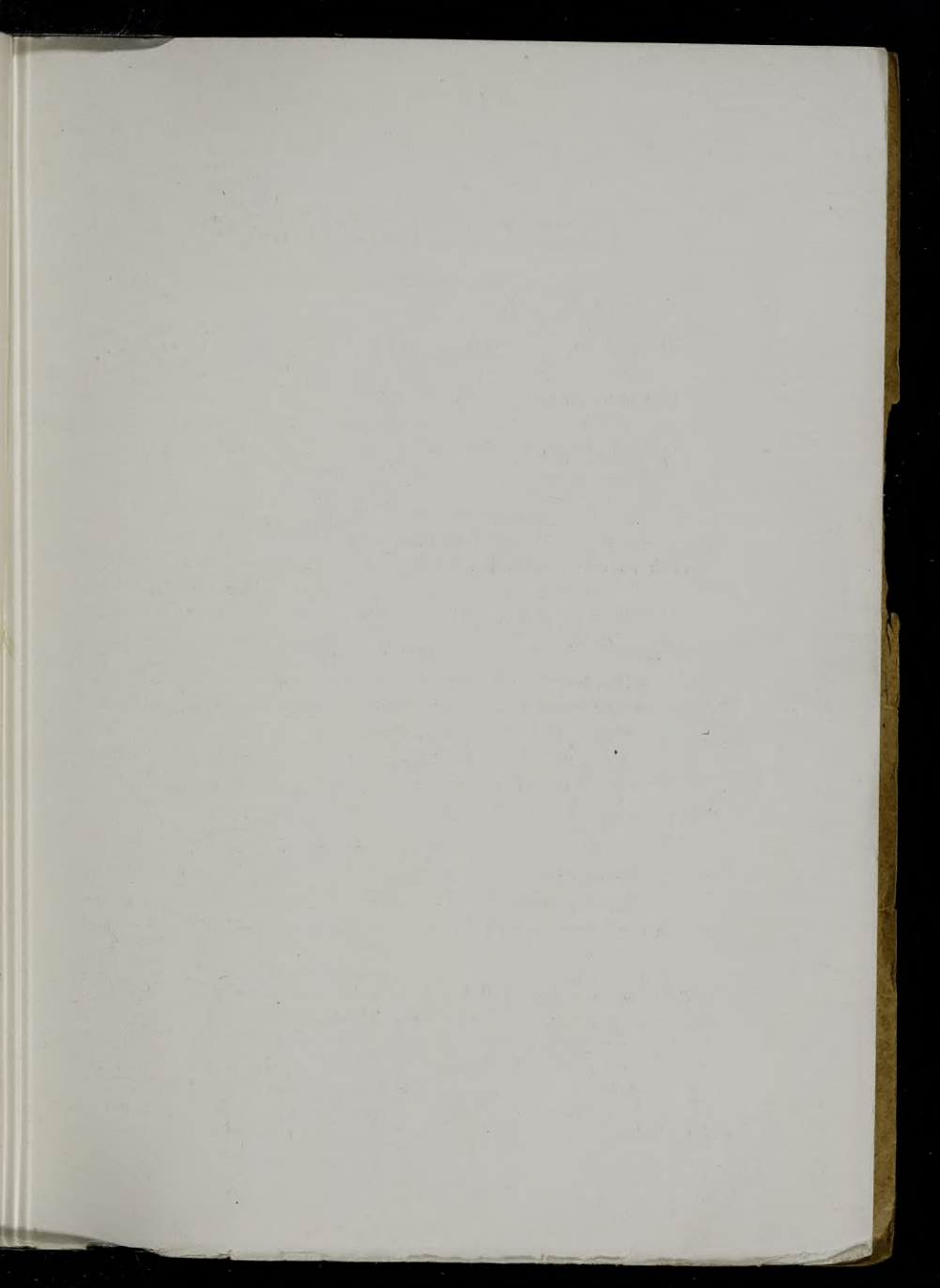
—○○—
Svenska Humorister:

- BENZON, KARL**, *Kring Lundagård*. Grotesker ur studentlifvet. 60 öre.
- CASSEL, HJ.**, *Bland Svenskar och Yankees*. En svensk tidningsmans minnen från Amerika. 1: 75.
- FALK, HUGO**, *Krigarlif i sommartid*. Militärhumoresker. 1: 25.
- FRÖDING, GUSTAF**, *Guitarr och Dragharmonika*. Mixtum pictum på vers. 3:e uppl. 3 kr.; inb. 4: 25.
- Karl Petterssons öden och missöden** beskrifna i brefform af honom själf. 1: 25.
- PALMÆR, H. B.**, *Eldbränder och gnistor*. Humoresker. Samlade och utgifna af A. Ahnfelt. 3:e uppl. 3: 50; inb. 4: 50.
- SCHULTZ, J. G.**, *Värjhugg och nålsting*. In- och utfall i zigzag. Med författarens porträtt och lefnadsteckning af B. Schöldström. 2 kr.
- Skämt och Munterhet**. Anekdoter, infall och roligheter. En mängd illustrationer i häften à 25 öre.
- Skämthistorier och muntra anekdoter**. Med talrika lustiga teckningar. 10 olika häften à 25 öre.
- THORD BONDE**, *Våra öfverliggare*. Akademiska studier. 2:a upplagan. Med många teckningar af Bruno Liljefors. 3: 75; inb. 5 kronor.
- WIGERT, INEZ (Ib)**, *Skämt och Allvar*. Humoresker och berättelser. 2: 25.
- ÖDMAN, N. P.**, *Ungdoms- och reseminnen*. Vers och prosa. 3:e upplagan. 2 delar à 2: 75; inb i ett band 6: 75.

Albert Bonniers förlag.

Böcker på Landsmål m. m.

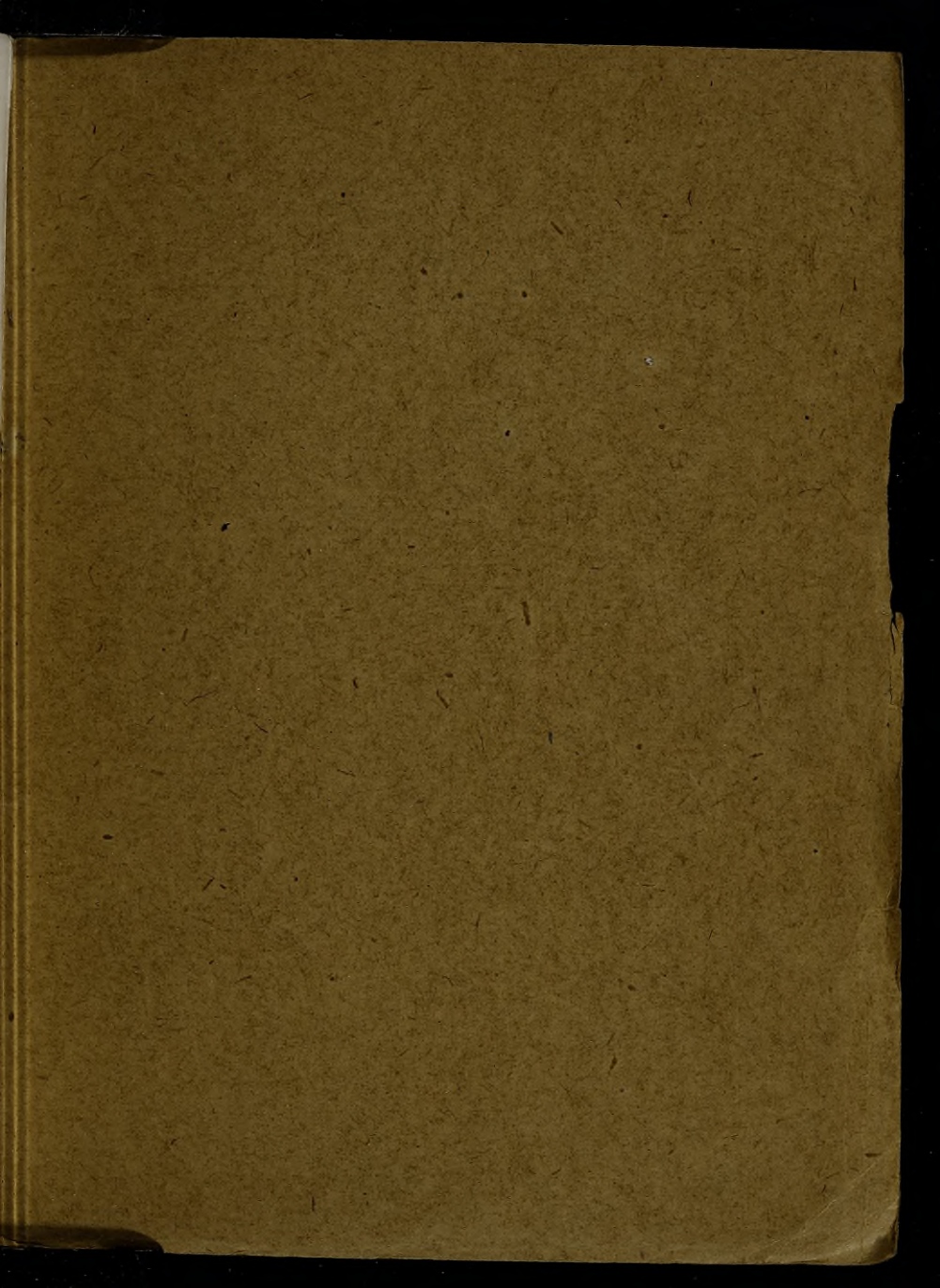
- Torpar-Anna.** Folklifsbild från Fjärdhundra af *Alfred Thorsén*. 40 öre.
- Allmogelif.** Berättelser och skizzer af *Gustaf Segerstéen*. Med illustrationer. 4 häften à 20 öre.
- Decktan um nar han exera beväring af *Olle i Grinn*.** 75 öre.
- Räggler å Paschaser på vårat mål tå *En Bonne (Gustaf Fröding)*.** 2:ne samlingar à 1 kr.
- Nô hørt frå varmlandske Skogsbygda.** Förste samlinga. Af *T. Svartengren*. 50 öre.
- Nôa sager å paschaser på dalbonnespråke, varmlänske å anre tongemål, samlade åtå *Albr. Segerstedt*.** 25 öre.
- Allmogelif i Vestergötland.** Folklifsskildringar, sagor och sägner, visor, skrock och ordspråk, samlade af Vestgöta Landsmålsförening i Upsala och utgifna genom *K. O. Tellander*. 1: 25.
- Historiegubbar på Dal.** Deras Sagor och Sägner m. m. upptecknade och utgifna af *August Bondeson*. Med teckningar af *Sev. Nilsson*. 5 kr.; inb. 6: 50.
- Visor på Ätradalens bygdemål af *A. Bondeson*.** 25 öre.
- I Glimminge och Kröplinge.** Allmogehistorier af *August Bondeson* 2: 50.
- Göingen.** Bygdemål från Göinge härad af *P. Weiland*. 1: 25.
- Svenskt Skämtlytne.** Folklifsbilder, sägner och anekdoter m. m. samlade af *Oscar Svahn*. 16 häften à 25 öre. Äfven till salu i 4 delar à 1 kr.; inb. à 1: 50.

På ALBERT BONNIERS förlag ha utkommit följande arbeten af

HENRIK WRANÉR:

- Muntergökar och Dummerjönsar.** Små teckningar ur folklivet. 1 kr.
- Tösaknep och pojkahyss.** Glada bilder ur allmogens lif förr och nu. Med silhuetter af Aug. Johnsson. 1 kr.
- Storgubbar och stackare.** Småhistorier från Skåne. Med silhuetter af Sv. Ling. 1 krona.
- Gamlingar och Grönskällingar.** Små folkfiks bilder från Skånesläkten. Med silhuetter af Sven Ling. 1 krona.
- I skånska stugor.** Små bilder ur folklivet i Östra Skåne förr och nu. Med 12 silhuetter af Ernst Ljungh. 1: 50.
- Stuesnack och stätteslams.** Drag ur skånska slättbons lif, på Simrishamstraktens allmogemål tecknade. Med 10 silhuetter och en omslagsteckning af Ernst Ljungh. 2:a upplagan. 75 öre.
- Hvardagsmat och gilleskakor.** Bilder ur lifvet på skånska slättbygden förr och nu. Med 9 silhuetter af Ernst Ljungh. 1 krona.
- En ulf i fårakläder,** och andra skånska folkfiks bilder. Med 9 silhuetter af Ernst Ljungh. 75 öre.
- Gårafolk och husmän.** Bilder ur allmogelivet i sydöstra Skåne förr och nu. På Jerrestadshärads bygdemål tecknade. Med 13 silhuetter af Ernst Ljungh. — Pris 1: 25.
- » — *Man skall vara antingen förstockadt dum eller ohjelpigt blaserad för att ej höra dessa berättelser med nöje.* — — —
(Sydsv. Dagbl. Snällposten.)
- » — *Vill man ha sig ett godt skratt, bör man läsa den boken.* — — —
(Ystads Tidning.)
- » — *En liten, utmärkt präktig bok.* — — Vi behöfva icke säga, att en mängd ord och uttryck äro *upperliga och målande.* — — —
(Aftonbladet.)
- » — *Det är till formen konstlösa fotografier, direkta upp-teckningar ur rama verkligheten, men som adlas till konst genom det lif som lyser ur dem och den friskhet, som genomströmmar detta lif.* — — —
(Nya Dagl. Allehanda.)
- » — *Disse Skildringer af skaansk Bondeliv er skrevne med et saa jevnt Lune og holdt i en saa Ægte folkelig Tone, er saa friske og umiddelbare, at de hører til det bedste, som bydes paa vort Bogmarked.* — — —
(Bergens Tidende.)

UNIVERSITETSBIOTEKET, LUND

15000

401340681